

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ELEKTRİK ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI
ELEKTRİK ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ BİLİM DALI**

**BİYOĞAZ TESİSLERİNDE ÇOKLU REGRESYON YÖNTEMİ İLE ENERJİ
VERİMLİLİĞİNİN VE VERİMLİLİK ARTTIRMA YÖNTEMLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Birand ALBOĞA

Doç. Dr. Hayati MAMUR

MANİSA-2023

BİRAND
ALBOĞA

BİYOGAZ TESİSLERİNDE ÇOKLU REGRESYON YÖNTEMİ İLE ENERJİ
VERİMLİLİĞİNİN VE VERİMLİLİK ARTTIRMA YÖNTEMLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

2023

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümü'nde, akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	I
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	II
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IV
TABLO DİZİNİ	V
TEŞEKKÜR.....	VII
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Düzenli Atık Depolama Tesisinin Planlanması.....	5
2.2. Literatür Araştırması	6
3. MATERYAL VE YÖNTEMLER.....	11
3.1. Materyal.....	11
3.1.1. İzmir İli Verileri.....	11
3.1.2. Biyogazın Yenilenebilir Enerji Kaynakları Arasındaki Yeri.....	13
3.1.3. Biyokütle Potansiyeli.....	16
3.1.4. Katı Atık Bertaraf Tesisleri.....	19
3.1.5. İzmir İli Atık Verileri.....	21
3.1.6. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi.....	24
3.2. Yöntem	34
3.2.1. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisinde Elektrik Üretimi.....	34
3.2.2. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi Elektrik Üretim Prosesi	40
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	43
4.1. Çoklu Regresyon Yöntemi ile Elektrik Üretimi Verim Analizi.....	43
4.1.1. Çoklu Regresyon Analizi ile Verim Analizi.....	43
4.1.2. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi Verileri	44
4.2. Verimlilik Analizi.....	47
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
KAYNAKLAR	62
ÖZGEÇMİŞ	67

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

$^{\circ}\text{C}$	Santigrat Derece
CH_4	Metan
CO_2	Karbon Dioksit
CO	Karbon Monoksit
$C_{org}, C_{0,i}$	Organik Karbon Miktarı
d	Üretim Sabiti
G_t	Toplam Deponi Gazı Miktarı
H_2	Hidrojen
H_2S	Hidrojen Sülfür
k	Atığın Bozunma Hızı
kV	Kilo Volt
kW	Kilo Watt
L_0	Potansiyel Metan Oluşum Kapasitesi
M	Atık Miktarı
MW	Mega Watt
MWe	Mega Watt Elektrik
MWh	Mega Watt Saat
N_2	Azot
NH_3	Amonyak
O_2	Oksijen
T	Sıcaklık
Q_{CH_4}	Yıllık Metan Oluşum Miktarı
V	Volt
ASTM	İşlenmemiş Kentsel Katı Atıkların Bileşiminin Belirlenmesi İçin Standart Test Yöntemi (Standard Test Method for Determination of the Composition of Unprocessed Municipal Solid Waste)
CNG	Sıkıştırılmış Doğal Gaz (Compressed Natural Gas)
EKAY	Entegre Katı Atık Yönetimi
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPIAŞ	Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi
DADT	Düzenli Atık Depolama Tesisi

İBB	İzmir Büyükşehir Belediyesi
KABT	Katı Atık Bertaraf Tesisi
LandGEM	Deponi Gazı Emisyon Modeli (Landfill Gas Emissions Model)
LFG	LandFill Gas
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz (Liquefied Natural Gas)
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
OG	Orta Gerilim
ORC	Organic Rankine Cycle
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TNO	Uygulamalı Bilimsel Araştırma Organizasyonu (Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurulu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program)
YEGM	Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü
YEK	Yenilenebilir Enerji Kaynakları
YEKDEM	Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. 1938-2021 yılları arası İzmir ili ortalama sıcaklık verisi (C°).....	12
Şekil 3.2. İzmir ilinin aylık toplam yağış miktarı ortalaması.....	12
Şekil 3.3. İzmir ili nüfus değişimi.....	13
Şekil 3.4. Türkiye’deki kurulu gücün yıllar içinde gelişimi	14
Şekil 3.5. 2011 ve 2021 yılları için birincil enerji kaynaklarına göre kurulu güç (MW).....	15
Şekil 3.6. 2014-2020 yılları arasında YEK’lerin kapasite faktörleri dağılımı (%).....	18
Şekil 3.7. İzmir ili bölgesel planlanan EKAY tesisleri haritası	19
Şekil 3.8. İzmir ili a) Kuzey 1 Bergama EKAY tesisi, b) Harmandalı DADT ve c) Güney 1 Ödemiş EKAY tesisleri	20
Şekil 3.9. İzmir ili yıl temelli organik atık miktarı değişimi.....	23
Şekil 3.10. İzmir KABT’lerine getirilen atık miktarları (ton/gün, %)	24
Şekil 3.11. Harmandalı DADT a)2800 ton/gün atık kabulü, b)gaz toplama rigolleri ve sızıntı suyu drenaj hatları imalatı, c)gaz toplama üniteleri (buster ve chiller ünitesi ile gaz balonu), d)elektrik üretimi, e)kompostlaştırılacak atıklar ve f)kompost üretimi.....	25
Şekil 3.12. Harmandalı DADT’de bulunan a) kantar ve b) lotlar	26
Şekil 3.13. Harmandalı DADT biyogaz tesisinin aktif gaz sahası.....	27
Şekil 3.14. Tesislerdeki; a) ilçe belediyelerinin çöp transferi, b) il genelinde bulunan çöp transfer istasyonu örneği, c) çöp karakterizasyon işlemi ve d) çöpün incelenmesi ve raporlanması	28
Şekil 3.15. İzmir il geneli atık karakterizasyonu.....	32
Şekil 3.16. Harmandalı DADT’deki a,b,c) rigol hatlarının yerleştirilmesi işlemi, d) Rigol hatlarının kazılması işlemi, e) Motorlara gazı taşıyan ana rigol hatlarının imalat işlemleri ve f) Çöplerin platformlarda depolanması ve serme/sıkıştırma işlemi.....	33
Şekil 3.17. LandGEM model ara yüzü.....	37
Şekil 3.18. LandGEM; a) model giriş parametreleri ve b) hesaplama ara yüzü ...	38
Şekil 3.19. LandGEM modeli hesaplanan gaz miktarları ve yıllara göre dağılımları	39
Şekil 3.20. Harmandalı DADT’nin genel prosesi	41
Şekil 3.21. Harmandalı DADT elektrik üretim alanı	42
Şekil 4.1. EPIAŞ şeffaflık platformu Harmandalı DADT elektrik üretim verisi	47

TABLO DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Birincil kaynaklara göre santral adetleri ile kurulu güçleri	15
Tablo 3.2. YEK'lerin Türkiye toplam kurulu gücü içindeki payının yıllar itibariyle gelişimi.....	16
Tablo 3.3. YEK'lerin çalışma süreleri (saat) ile kapasite faktörü (%).....	18
Tablo 3.4. 2022 yılı Ocak-Haziran ayları arasındaki atık miktarları	21
Tablo 3.5. 2022 yılı Temmuz-Aralık ayları arasındaki atık miktarları	22
Tablo 3.6. 1992-2012 yılları arasında Harmandalı DADT sahası evsel atık lotları	26
Tablo 3.7. 2020 yılı yaz atık karakterizasyon sonuçları.....	30
Tablo 3.8. 2020 yılı kış atık karakterizasyon sonuçları	30
Tablo 3.9. 2021 yılı Konak ilçesi atık karakterizasyon sonuçları	31
Tablo 3.10. 2021 yılı Seferihisar ilçesi atık karakterizasyon sonuçları	31
Tablo 3.11. Harmandalı DADT'de oluşan deponi gazı bileşenleri.....	34
Tablo 3.12. Harmandalı DADT çöp depolama sahası gazı fiziksel özellikleri.....	34
Tablo 4.1. 2020 Ocak ayına ait regresyon analizi.....	48
Tablo 4.2. 2020 Şubat ayına ait regresyon analizi	48
Tablo 4.3. 2020 Mart ayına ait regresyon analizi.....	49
Tablo 4.4. 2020 Nisan ayına ait regresyon analizi	49
Tablo 4.5. 2020 Mayıs ayına ait regresyon analizi	49
Tablo 4.6. 2020 Haziran ayına ait regresyon analizi.....	50
Tablo 4.7. 2020 Temmuz ayına ait regresyon analizi	50
Tablo 4.8. 2020 Ağustos ayına ait regresyon analizi	50
Tablo 4.9. 2020 Eylül ayına ait regresyon analizi.....	51
Tablo 4.10. 2020 Ekim ayına ait regresyon analizi.....	51
Tablo 4.11. 2020 Kasım ayına ait regresyon analizi.....	51
Tablo 4.12. 2020 Aralık ayına ait regresyon analizi	52
Tablo 4.13. 2021 Ocak ayına ait regresyon analizi.....	52
Tablo 4.14. 2021 Şubat ayına ait regresyon analizi	52
Tablo 4.15. 2021 Mart ayına ait regresyon analizi.....	53
Tablo 4.16. 2021 Nisan ayına ait regresyon analizi	53
Tablo 4.17. 2021 Mayıs ayına ait regresyon analizi	53
Tablo 4.18. 2021 Haziran ayına ait regresyon analizi.....	54
Tablo 4.19. 2021 Temmuz ayına ait regresyon analizi	54
Tablo 4.20. 2021 Ağustos ayına ait regresyon analizi	54
Tablo 4.21. 2021 Eylül ayına ait regresyon analizi.....	55
Tablo 4.22. 2021 Ekim ayına ait regresyon analizi.....	55
Tablo 4.23. 2021 Kasım ayına ait regresyon analizi.....	55
Tablo 4.24. 2021 Aralık ayına ait regresyon analizi	56

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve tecrübesi ile lisansüstü öğrenim hayatımda bana yol gösteren danışman hocam Sayın Doç. Dr. Hayati MAMUR'a, bilgi ve sektör deneyimi ile bana destek olan Serkan AKBULUT'a, yüksek lisans eğitimim sırasında saha işletimi ve elektrik üretimi konularında her türlü imkanı ve desteği veren kurumum İzmir Büyükşehir Belediyesi İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Dairesi Başkanlığı'na, proses verilerini kullanmama ve üzerinde çalışma imkanı sağlayan yüklenicimiz İzmir Novtek Enerji Elektrik Üretim A.Ş.'ye, çalışmalarım sırasında desteğini her zaman hissettiğim İlke HEPDURGUN'a ve öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Birand ALBOĞA
Manisa, 2023

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Birand ALBOĞA

**Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Elektrik Elektronik Mühendisliği Anabilim Dalı**

**Danışman:
Doç. Dr. Hayati MAMUR**

Toplumların yerleşik hayata geçmesi ve sanayi devriminin etkisi ile atık problemleri görülmeye başlanmıştır. Bu durum atıkların bertaraf edilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu atıkların bertaraf edilmesi esnasında ortaya çıkan metan gazının en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme ile atıkların çevreye verdiği kirlilik ortadan kaldırılırken aynı zamanda elektrik enerjisi üretimi biyogaz tesislerinde gerçekleştirilmektedir. Bu tez kapsamında, İzmir ilinde bulunan 1,47 MW'lık 27 tane gaz jeneratörüne sahip 39,69 MW'lık Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi (DADT) verileri kullanılarak çoklu regresyon yöntemi ile enerji verimliliği ve verimlilik artırma yöntemlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. İlk olarak İzmir ilinin katı atık bertaraf tesislerine (KABT) getirilen atıkların karakterizasyonu çıkarılmıştır. Bu karakterizasyon neticesinde organik atıkların miktarları dolayısı ile biyokütle miktarları belirlenmiştir. 2022 yılı itibari ile KABT'lere gelen katı atıkların İzmir ili nüfusuna oranlandığında kişi başına düşen atık miktarı 1,27 kg/gün olarak hesaplanmıştır. Geometrik yöntem ile hesaplanan 50 yıllık nüfus projeksiyonuna göre 2072 yılında kişi başına düşecek atık miktarının 2,16 kg/gün olacağı ön görülmüştür. LandGEM (Landfill Gas Emissions Model / Deponi Gazı Emisyon Modeli) ile halihazırda depolanacak ve depolanacak metan gazı miktarları ve deponi gazı bileşenleri tespit edilmiştir. Sonrasında Harmandalı DADT nezdinde yapılan çalışmada 1 ton çöpün yaklaşık 50-240 m³ arasında metan gazı oluşturduğu belirlenmiştir. 1 m³ metan gazının yaklaşık 2 kW elektrik enerjisi ürettiği görülmüştür. Harmandalı DADT'de 2020-2021 yıllarında üretilen elektriğin verimliliği çoklu regresyon analizi ile ay ay hesaplanmıştır. Hesaplamalarda gerçekleşen elektrik üretimi bağımlı değişken, tesise getirile çöp miktarı, çöp kapatılması ve serme süreleri ile gaz jeneratör arıza-bakım süreleri bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Belirlenen değişkenlerin optimum düzende olması elektrik enerjisi üretim verimliliğini %5-%10 arasında arttırmıştır. Gerçekleştirilen analizler ve yapılan hesaplamalar ile kurulması planlanan tesislerin maksimum verimde çalıştırılmasının yöntemleri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji, Biyogaz, Katı Atık, LandGEM, Çoklu Regresyon Analizi, Enerji Verimliliği

2023, 67 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

Birand ALBOGA

**Manisa Celal Bayar University
Graduate School of Applied and Natural Sciences
Department of Electrical and Electronics Engineering**

**Supervisor:
Assoc. Hayati MAMUR**

The impact of the industrial revolution and the realization of the lives of the societies and the waste results are observed. This situation reveals the necessity of limiting wastes. The methane gas generated during the limitation of these wastes should be evaluated in the best way. With this evaluation, while the centers for the distribution of wastes are eliminated, electrical energy production is carried out in biogas facilities at the same time. Within the scope of this thesis, using the data of 39.69 MW Harmandalı Regular Waste Storage Facility (RWSF) with 27 gas generators of 1.47 MW and located in the province of İzmir, the evaluation of energy efficiency and efficiency improvement methods was made by using multiple regression method. First of all, the characterization of the wastes brought to the solid waste containment facilities (SWCF) of İzmir province was determined. This characterization capacity is aimed at biomass amounts due to the amount of organic wastes. As of 2022, when the waste solids coming to the SWCFs are proportioned to the measurement of İzmir province, the amount of waste per capita is calculated as 1.27 kg/day. According to the 50-years population projection calculated by the geometric method, it was predicted that the amount of waste per capita in 2072 would be 2.16 kg/day. With LandGEM (Landfill Gas Emission Model), the amount of methane gas stored and to be stored and the landfill gas enclosures have been determined. Later, the assumption made by the Harmandalı RWSF was to generate approximately 50-240 m³ of methane gas from 1 ton of garbage. It obtains approximately 2 kW of electrical energy from 1 m³ of methane gas. It was calculated month by month with the multiple regression analysis provided by the electricity produced in Harmandalı RWSF in the years 2020-2021. In the calculations, the electricity generation provided as the dependent variable, the amount of garbage brought to the facility, the garbage pipes and usage times, and the gas generator failure-maintenance variables are designed as independent variables. The optimum arrangement of the determined variables increased the electrical energy production groups between 5% and 10%. With the analysis and calculations made, the methods of operating the installations at maximum efficiency are presented.

Keywords: Renewable Energy, Biogas, Solid Waste, LandGEM, Multiple Regression Analysis, Energy Efficiency

2023, 67 pages

1. GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ve nüfusun hızla artması ile birlikte doğal kaynaklar daha fazla tüketilmeye ve kişi başına düşen atık miktarı artmaya başlamıştır. Günümüzde atık, düzgün bertaraf yöntemleri ile kontrol altına alınmazsa ciddi problemlere yol açan, çevre ve toplum sağlığını büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyebilecek bir tehlike unsuru olmuştur. Bu nedenle gerekli önlemlerin alınması için mevcut teknolojilerin birlikte kullanılması ve gerekli araştırmaların yapılması önem arz etmektedir [1].

Atık kavramının kısaca tarihçesi incelendiğinde, atık 1800’lü yılların başında bilinmeyen bir kavramken yerleşik hayat tarzına geçiş ve sanayi devriminin yaşanması ile atığın toplanıp depolanması gündeme gelmiştir. İlk düzensiz atık depolama alanları açılmıştır. Bir atık olan plastiğin hayatımıza girmesi ile birlikte hazır gıda ve paketlenmiş gıda kavramları kullanılmaya başlanmıştır. 1980’li yılların başlarından itibaren günümüze kadar plastik ambalajlı ürün kullanımı ile hazır ürün tüketimi giderek artmıştır [2]. Değişen yaşam koşulları ve hayat tarzlarının farklılık göstermesi atık karakterizasyonunda belirgin değişiklikler yapmıştır. Bu doğrultuda ülkeler kendi atık yönetim sistemlerini oluşturmaya ve hızla uygulamaya geçirmeye başlamışlardır.

Türkiye’de katı atıkların toplanmasını, taşınmasını, geri kazanılmasını ve bertarafını 2004 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile Belediyeler ve Büyükşehir Belediyeleri’nin yapması istenmiştir. Bu kanunların çıkması ile belediyeler, Entegre Katı Atık Yönetimi (EKAY) planları oluşturmaya başlamış ve evsel atıkların bertarafı konuları önem kazanmıştır. EKAY kavramı; çöpün kaynağında ayrı toplanmasını sağlamak, çöplerin transferini belirlemek, karışık gelen her türlü atığın geri dönüşümünü sağlamak ve belediye sınırlarını belirli alanlara bölerek çöpün bertarafının sağlanması olarak tanımlanır [3].

Belediyelerin hazırladıkları EKAY planlarına bağlı olarak belediyelerin orta ve daha uzun yıllar için sürdürülebilir atık planlamalarını yapmalarını ve bu planların karşılanabilir maliyetleri içermesi istenmiştir. Bu bağlamda entegre sistemler kurulmaya başlanmıştır. Söz konusu hedeflere ulaşmak için Katı Atık Bertaraf Tesislerinde (KABT) iş ve işlem yönetimleri yapılmaktadır.

Atık yönetiminde amaç olarak atıkların sırasıyla; önlenmesi, tüketiminin azaltılması, tekrar kullanılması, geri dönüştürülmesi, yenilenebilir enerjiye çevrilmesi ve son seçenek olarak bertaraf edilmesi söz konusudur. 5R kuralı (refuse, reduce, reuse, repurpose, recycle) olarak da adlandırılan bu sürecin özenli bir şekilde yürütülmesi giderek önem kazanmıştır [4]. Ülkemizde 5D olarak bilinen katı atık piramidi; düşün ihtiyaç yoksa tüketme, daha az harca, değerlendir geri dönüşümü kullan, değiştir diğer ihtiyaç için değerlendir ve dönüştürerek doğaya faydalı olsun konularını kapsar. Bu piramitte atık yönetimi; gerekli değilse tüketimin azaltılması, mevcut tüketimi minimize etmeye çalışma, tüketim sonucu açığa çıkan atıkların yeniden kullanılarak değerlendirilmesi veya değiştirerek farklı amaçlar doğrultusunda yeniden kullanıma yönelik hammadde bazlı olarak kullanılmasını amaçlamaktadır. Katı atıkla ilgili en son seçenek olarak tekrar kullanıma geçemeyecek türdeki atıkların nihai bertaraflarının yapılması şeklindedir [5].

Nihai bertaraf yöntemlerine; atığın kalorifik değeri enerji üretimine uygunsa yakılması ve piroliz edilmesi, uygun değil ise kompostlaştırılması ve biyometanizasyon tesisleri kurarak bertaraf edilmesi örnek verilebilir [6-8]. Biyobozunur atıkların geri kazanımının tamamlanması ve geriye kalan nihai ürünlerin düzenli depolama tesislerinde depolanması en son bertaraf yöntemidir [9].

Günümüzde kırsal alanlarda yaşamın azalıp, şehir merkezlerinde yoğunlaşması ile birlikte katı atık sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar çevre kirliliğine, kötü kokulara ve insan sağlığına zarar verici boyutlara ulaşmıştır. Bu sorunları en aza indirmek ve bu sorunu toplum kazancına dönüştürücü tedbirleri almak için belediyeler bu katı atıkları KABT'ye iletmektedir.

KABT'lerdeki katı atıkların metan gazı alınıp, gaz balonunda toplanması ve bunların gaz jeneratörlerinde yakılıp elektrik enerjisine çevrilmesi günümüzde önemli bir çalışma olarak görülmektedir. KABT'de atıkların depolanması için çöp lotları tasarlanır. Tasarlanan lotlara yerleştirilen rigoller yardımı ile organik atıkların dört ay içinde anaerobik tepkime sonucunda oluşturduğu metan gazı gaz balonunda toplanır ve gaz jeneratörüne iletilir.

Atık depolama lotlarından elde edilecek metan miktarının ne kadar olduğu ve bundan ne kadar elektrik enerjisi üretilebileceği önemli bir konudur. Her depolama lotundan üretilecek metan gazı miktarı aynı olmamaktadır. Dolayısıyla bu elektrik enerjisi üretimini etkilemektedir.

Bu tez kapsamında, atık bertaraf yöntemlerinden biri olan düzenli depolama alanı kullanılarak katı atıkların depolanması sonucunda oluşan ve anaerobik tepkimede açığa çıkan metan gazının gaz emiş ve soğutma üniteleri ile çekilerek elektrik enerjisi üretilmesi üzerinde istatistiksel olarak verimlilik hesapları yapılmıştır.

Tezin birinci bölümünde genel bir giriş verildikten sonra ikinci bölümünde İzmir ilinde bulunan EKAY ve KABT'ler tanıtılmıştır. Ayrıca literatürde bulunan bu tür çalışmalara değinilmiştir. Bu çalışmaların avantajları, dezavantajları ifade edilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde KABT'lerde elektrik enerjisi üretiminde kullanılan materyaller açıklanmıştır. Atık depolama lotlarının oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken hususlar, çöpün serme sıkıştırma işlemleri ve rigolleme aşamalarında önemli hususlar ifade edilmiştir. Ayrıca KABT'lerde üretilen metan gazının miktarına bağlı olarak EPA şirketi tarafından geliştirilmiş olan LandGEM (Landfill Gas Emissions Model / Deponi Gazı Emisyon Modeli) modeli ile metan gazı miktarı belirlenmiştir. Bu model ile gaz balonu hacmi ve tesisin kurulu gücü hesaplanması hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde, bu çalışma kapsamında açıklanan metotlar ile örnek vaka çalışması olan Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi'nin (DADT) çoklu regresyon yöntemi kullanılarak elektrik üretiminin verim hesaplamaları istatistiksel olarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde, dördüncü bölümde elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde çöp depolama sahasına eklenecek yeni lotlardan üretilecek enerji hakkında bilgi vermiştir. Hatta acil durumlarda elektrik enerjisi üretiminin durmaması için yeni senaryoların oluşturulmasına katkı sağlanmıştır. Ayrıca elektrik enerjisi üretimini arttırıcı senaryolar belirlenmiştir. Sonuç olarak

Üretim arttırıcı senaryolarda, çöp örtülmesi işlemelerinin daha hızlı yapılması, desülfürizasyon ünitesinin prosese eklenmesi, karışık olarak gelen atığın bir n ayıklama nitesi ile bileşenlerine ayrılması gibi öneriler sunulmuştur.

Bu tezin amacı, bir biyogaz tesisinde çoklu regresyon yöntemi ile enerji verimliliğinin ve verimlilik arttırma yöntemlerinin değerlendirilmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için örnek vaka çalışması olarak İzmır ili Harmandalı DADT seçilmiş olup atığın tesise girişinden başlamak üzere tüm basamaklar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Harmandalı DADT’de elektrik enerjisi üretimini etkileyen katı atık durumlarının analizleri yapılmıştır. Yapılan bu çalışma ile daha sonra kurulacak olan KABT’lerden elde edilebilecek elektrik enerjisi miktarının öngörülmesi hedeflenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Düzenli Atık Depolama Tesisinin Planlanması

KABT'lerin en uygun yerlerinin belirlenmesinde yerleşim alanındaki nüfus ve bölgedeki atık karakterizasyonu etkili olmaktadır. Bunlar gelecekteki atık miktarlarının tahmininde bulunmak için kullanılan iki ana bilgidir [10-11]. Yerleşim alanında yaşayan nüfusun ilçelere göre belirlenmesi için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve İller Bankası bilgilerinden faydalanılır. Gelecek nüfus tahminlerinin yapılması için aritmetik, geometrik metotları ile birlikte Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) metoduna yaygın bir şekilde başvurulur [12-14].

Atık bileşiminin belirlenmesi amacıyla, atık karakterizasyon çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında anlamlı verilerin elde edilebilmesi için ilçelerde yaşayanlar, bunların konumları, coğrafi şekilleri gibi özellikler değerlendirilmek için dikkate alınır [15]. Gruplandırılmalarda ilçelerin sosyo-ekonomik yapısı dikkate alınmaktadır. Kış ve yaz dönemi olarak iki ana başlıkta gerçekleştirilen çalışmalarda yüksek, orta ve düşük gelir veya karışık, çarşı/sanayi ve turistik bölge olarak yerleşim yerleri belirlenmektedir [16]. Belirlemeler neticesinde gerçekleştirilen atık karakterizasyonları ile nüfus sayımları ve gelecek planlamaları yapıp EKAY tesislerinin kurulacak yerlerinin tespiti yapılmaktadır [17]. EKAY planları hazırlanırken, gelecekte yapılabilecek çalışmaları için ilk on yıllık ve uzun yıllarda yönetilebilir ve devam ettirilebilir çöp yönetiminin yapılması dikkate alınır.

Bu çalışma kapsamında daha önceden hazırlanmış olan İzmir EKAY planı incelenmiştir. İzmir EKAY planında, İzmir ilinin atık yönetim süreçleri değerlendirilmiştir. Sonrasında konusunda uzman akademisyenler, mühendisler ve veri hazırlama personelleri ile birlikte hazırlanan İzmir bölgesine ait coğrafi, iklimsel ve meteorolojik koşullar incelenmiştir. Daha sonra ilçe bazında yıllara bağlı olarak nüfus sayıları ve artış oranları belirlenmiştir. Bundan sonra ilin ortalama çöp miktarları kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, atıkların mevcut bertaraf etme yöntemleri ile atık projeksiyonları incelenmiş ve karakterize edilmiştir. Nüfus belirlemeleri ve çöp bertaraf tesislerinin düzenlenmesinde dikkate alınan bilgi kullanılacak çöp miktarı tahminleri yapılmıştır. Mevzuatla uyumlu sürdürülebilir entegre atık yönetimi ilkeleri doğrultusunda bölgesel temelli atık yönetim senaryoları oluşturulması hedeflenmiştir.

2.2. Literatür Araştırması

Literatürde biyogaz tesisleri, düzenli depolama (Landfill) sistemleri ve EKAY tesisleri ile ilgili çalışmalara rastlamak mümkündür. Çünkü bu toplu yaşam alanlarında oldukça problem oluşturmaktadır. Günümüzde enerjiye ait olan ihtiyaç arttıkça bu atıklardan elektrik enerjisi üretimi oldukça sıcak bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Korkmaz ve ark. [18] gerçekleştirdikleri bir çalışmada, enerji tüketimini dikkate alarak dışarıya atılan karbon salınımını düşürücü yenilenebilir enerji kaynaklarına (YEK) yönelimin önemli olduğunu vurgulamışlardır. YEK'lerden biri olan biyogaz sistemleri ile elektrik enerjisi üretiminin hemen hemen hiçbir dezavantajının bulunmadığı ifade etmişlerdir. Hatta bu sistemlerle gübre üretimi yapılarak kırsal bölgelerin kalkınmasının sağlanabileceğini vurgulamışlardır. Çevresel etkiler ve nüfusun artması ile yükselen enerji ihtiyacı için biyogaz üretilmesi ve bu EKAY tesislerinin kurularak istihdam oluşturulmasını vurgulamışlardır. Bunu gerçekleştirmek için enerji üretilmesinde biyo veya katı atıkların her birinin değerlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ek olarak kırsal bölgelerde yaşayan nüfusun biyogaz üretmesi için devlet desteği verilebileceğinden bahsetmişlerdir. Büyük şehirler için ise enerji üretimi veya biyo atıkların enerji üretiminde değerlendirilmesi için devlet tarafından destek verilmesinin önemli olacağını söylemişlerdir. Böylece Türkiye'nin, ihtiyacının büyük bölümünü ithalatla karşıladığı petrol giderlerini azaltmanın mümkün olduğunu değerlendirmişlerdir. Türkiye'nin alanında bulunan yerli kaynaklarını değerlendirmek için biyokütleden alternatif olarak faydalanılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Diğer bir çalışma Yılmaz'ın [19] yaptığı çalışmadır. Yılmaz çalışmasında, biyogaz üretiminin bilinen ve yaygın kullanılan bir teknoloji olduğunu, bunun da dışarıdan alınan enerji bağımlılığının düşürülmesine, hayvan yetiştirilmesine teşvik verilmesine ve daha fazla yaşamsal alanların oluşturulmasına katkıda bulunabileceğinden bahsetmiştir. Ayrıca Yılmaz, hayvan gübrelerinde azotun oluştuğunu ve bunu geri kazanmak için maliyet azaltıcı çalışmaların yapılmasının gerekliliğini açıklamışlardır. Ek olarak atıklardan biyogaz üretiminin sera gazı etkilerini azalttığını açıklamıştır. Öneri olarak Kyoto Protokolüne katkıda bulunan Türkiye'nin biyogaz üretimi için vasıflı personel yetiştirilmesi ve bu teknolojilerin geliştirilmesi üzerinde durmasının yararını açıklamıştır.

Töke'nin [20] yaptığı çalışmada, atıklar üzerinde bu zamana kadar yapılan çalışmalar özetlenmiş, küreselleşmenin çevre üzerine olan etkisi irdelenmiştir. Toplumların gelişmişlik düzeyinin artmasıyla doğal dengenin bozulduğunu, iklimin değiştiğini, doğal yaşam alanlarının zarar gördüğünü, flora ve faunanın bu tahribattan etkilendiğini hatta canlıların nesillerinin tükendiğini ve atık miktarının fazlaştığını belirtmiştir. Daha sonra Töke, “yeşil büyüme”, “yeşil ekonomi” ve “sıfır atık” kavramlarını incelemiştir. Töke, veri zarflama analizi ile biyogaz tesislerinin etkinlik durumlarını karşılaştırmış ve verimliliklerinin hangi parametreler ile değiştiğini değerlendirmiştir. Töke bu çalışması ile kurulacak yeni biyogaz tesislerinin giriş parametrelerinin nasıl olabileceği hakkında bilgi vermiştir. EKAY tesisinin giriş parametrelerinin maksimum %10 yaşlıkta çöp kabul etmelerinin verimi artıracaklarını vurgulamıştır.

Kougias ve ark. [21] çalışmalarında biyogaz kavramını detaylıca ele almış ve biyogaz kaynaklarını tanımlamışlardır. Onlar eskiden beri süre gelen bir yapı olan biyogaz sistemlerinin geçmiş ve bugününü karşılaştırmıştır. Mevcut en son teknolojiyi özetleyerek biyogaz üretimi için anaerobik çürütme prosesi ile ilgili geleceğe yönelik perspektifler sunmuşlardır.

Morgan ve ark. [22] çalışmalarında, çöp gazından ne kadar ve nasıl elektrik üretebileceğini gösteren bir yazılımla bir elektrik enerjisi üretim projesi gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada yaklaşık maliyet hesaplamaları yaparak bunları tüketilen elektrik miktarları ile karşılaştırmışlardır. Böylece yenilenebilir elektrik enerjisi üretim tesislerinden biri olan biyogaz tesislerinin yatırım maliyetlerinin yüksek olduğunu öte yandan bakım onarım maliyetlerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Böylece bu EKAY tesislerinin yatırıma değer tesisler olduğunu ortaya koymuşlardır.

Cudjoe ve ark. [23] çalışmalarında, Pekin hükümetine ait olan on altı ilçenin çöpünü araştırmışlardır. Bu çöplerin karakterizasyonunu ve metan gazı üretim potansiyellerini belirlemişlerdir. Onlar, her bir ilçe için tek tek 2019-2038 yılları arasındaki enerji üretim potansiyellerini hesaplamışlardır. Çalışmada, sera gazı etkisinin araştırılarak çevreye olan zararları irdelenmiştir. Onlar hangi ilçenin maksimum ve minimum katı atık potansiyeli ile elektrik enerjisi üretim potansiyeline sahip olduğu belirlenmişlerdir. Sonunda, bu çalışma ile Pekin'in çöp gazından elektrik

Üretim potansiyelini belirleyerek ileriye yönelik devlet yatırımlarına yol göstermişlerdir.

Hoornweg ve ark. [24] 2012 yılında yaptığı çalışmada, katı atıkların insan ve evre sağlığı açısından zararlarını incelemişlerdir. Belediyelerin katı atık bertarafı yöntemlerini geliştirmesi ve iyileştirmesi yönünde çalışmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Katı atık bertarafının belediyelerin en önemli görevi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca gelişen teknoloji ile küreselleşen dünyanın kişi başına düşen atık miktarını çıkartmışlardır. Yaptıkları alışma ile 2002 yılında kişi başına düşen çöp yani katı atık miktarının 0,64 kg belirlemişken 2025'te kişi başına düşen katı atık miktarının yaklaşık 1,42 kg olacağını n görmüşlerdir.

Jouhara ve ark. [25] ise eski bir atık yönetim anlayışı olan katı atıkların karışık olarak toplanması, bertaraf tesislerine iletilmesi veya taşınmasının ilkel bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Atığın, bertaraf sistemlerinden biri olan düzensiz depolama ve düzenli depolama sistemlerinde biriktirilmesi çevreye, insana ve hayvanlara olası zararlı etkilerinden dolayı yerinde bertaraf edilmesi için atık bertaraf yöntemlerinden hangisinin uygun olacağını araştırmışlardır. Yaptıkları alışma ile tüm bertaraf yöntemlerinin iyi ve kötü yanlarını karşılaştırmışlardır. Atığın en kolay, en az maliyetli ve en az çevresel etki bırakacak yöntemlerini değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak, döngüsel ekosistemde kompostlaştırmanın en uygun bertaraf yöntemlerden biri olduğunu ortaya koymuşlardır.

Alzamora ve ark. [26] çalışmalarında atık bertaraf yöntemlerinin yüksek yatırım maliyetlerinden bahsetmişlerdir. Bu maliyetleri ülkelerin nasıl karşıladıklarını araştırmışlardır. Yüksek maliyetlere kurulan EKAY tesisleri nedeniyle ülkelerin vatandaşlarından belirli bir ücret aldığı ve ücretlerin ise her ülkede değişkenlik gösterdiğini belirlemişlerdir. Bazı ülkelerin sabit bir ücret alırken bazı ülkelerin ise atık miktarları kadar ücret aldıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca Alzamora ve ark. Ülkelerin ne kadar gelişmiş olursa cretlendirme sistemlerin de bir o kadar karışık olduğunu gözlemlemişlerdir.

Ulaşlı [27] yaptığı çalışmada, İstanbul ili Kadıköy ilçesinin mevcut atık yönetimini incelemiştir. İncelemede geri kazanımı olan atıkları belirlemiş ve EKAY tesislerinin kurulmasının uygun olacağının n grsnde bulunmuştur. Ulaşlı,

düzenli depolama alanlarının hızla dolması ve döngüsel ekonomiye katkıların sağlanması amacıyla yeni tesis önerilerinde bulunmuş ve sıfır atık kavramının uygulanabilirliğine değinmiştir.

Tüm bu literatür araştırmaları sonucunda, atık yönetiminin ülkeler, şehirler ve belediyeler açısından öneminin vurgulandığı görülmüştür. Literatür çalışmalarda, atık bertaraf yöntemleri incelenmiş, atık yönetiminin il temelli değil bölgesel temelli yapılması gerektiği değerlendirilmiştir. Atığın karışık olarak toplanması, tesislere transfer edilmesi ve bertaraf edilmesi aşamalarının günümüz teknoloji çağında ne denli eksik kaldığına hemen hemen her araştırmacı vurgu yapmıştır. Yeni bertaraf yöntemlerini araştırmacılar ve mühendisler önerilmişlerdir. Ayrıca gelişen teknoloji ile belediyelerin bu konuda neler yapabileceklerini açıklamışlardır.

Yapılan çalışmalar şehirlerde çöpün ne kadar önemli bir problem oluşturduğunu göstermektedir. Bu problemin en aza indirilmesi önemli bir konudur. Araştırmacılar çöp probleminin bertaraf edilmesi için pek çok yöntem önermişlerdir. Bu atıkların bertarafı; yakılarak, kompostlaştırarak ve piroliz yaparak gibi çeşitli yöntemlerdir. Bu yöntemlerin uygulanması esnasında bir enerji açığa çıkmaktadır. Bu enerjinin boşa gitmemesi için en iyi çevrim yöntemlerinden biri elektrik enerjisine çevrilmesidir. Bu yöntem en çok başvurulan çevrim yöntemidir. Burada şu bilinmeyenler ortaya çıkmaktadır: birincisi gelecek çöpten ne kadar metan gazı üretileceği ve ikincisi bu metan gazının ne kadarının elektrik enerjisine çevrilebileceği bilinmeyenleridir. Bu tez çalışmasının en önemli konularından biri üretilebilecek elektrik enerjisi miktarının hesaplanmasıdır.

Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı ise katı atık depolama sahalarına kurulan veya kurulacak EKAY tesislerinin en yüksek verimde çalıştırılması ile kirletici etkisi çok yüksek olan ve YEK'lerden biri olan biyokütlenin bertarafının son teknolojiler ile değerlendirilerek elektrik enerjisi üretim verimliliğinin hesaplanıp maksimum fayda sağlayacak senaryoların uygulanabilirliğinin değerlendirilmesidir. Hali hazırda işletilmesine devam edilen İzmir'de bulunan Harmandalı DADT nezdinde araştırmalar yapılmış olup, diğer illerin hatta ülkelerin bu çalışmadan yararlanarak kuracakları veya kurduracakları tesislerin günümüzde değeri giderek anlaşılan katı atıkların ekonomiye maksimum şekilde kazandırılmasını sağlayarak verimli tesisler yapılmasına katkıda bulunmaktadır. Elektrik enerjisi üretim verimliliğini

artırmak için EKAY tesislerine gelecek çöplerin nasıl olmasının gerektiği, çöp serme ve sıkıştırmada dikkat edilmesi gereken hususların neler olduğu ve rigollemenin sürelerinin hangi aralıklarla olabileceği hakkında detaylı öneriler sunulmuştur. Aynı zamanda EKAY tesislerine belirli prosesler ekleyerek çöp kalitesinin artırılması dolayısı ile elektrik enerjisi üretim verimliliğinin yükseltilmesi için fikirler verilmiştir.

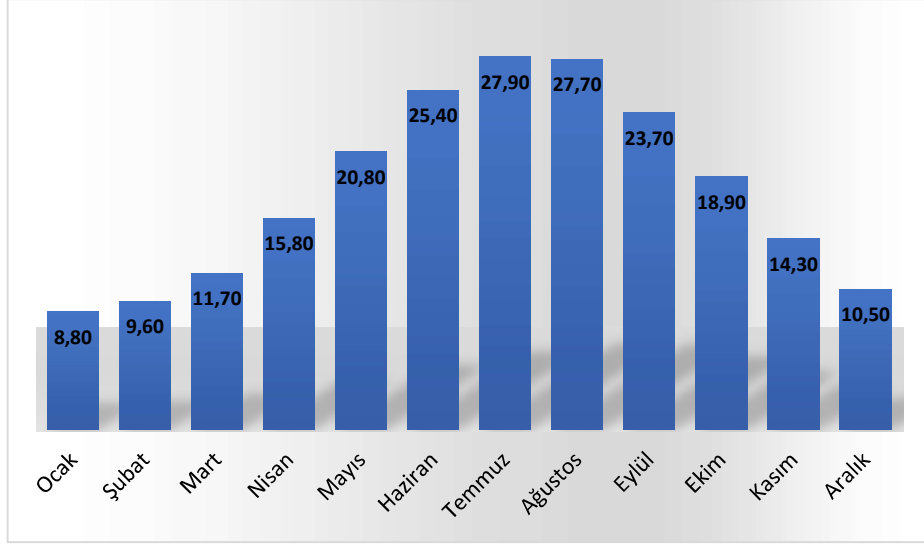
3. MATERYAL VE YÖNTEMLER

3.1. Materyal

3.1.1. İzmir İli Verileri

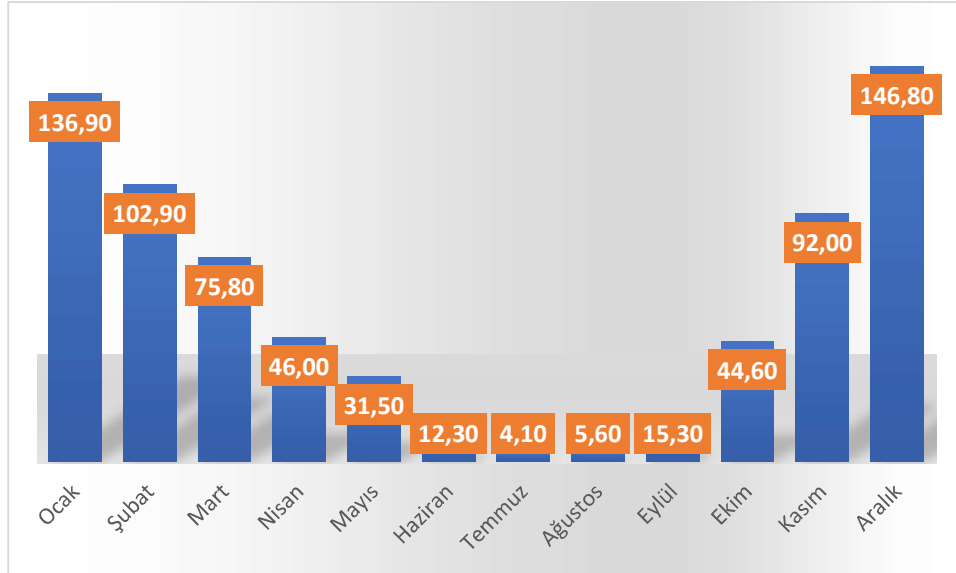
İzmir, Ege kıyı bölgesinde yer alan bir şehirdir. Madra Dağları ve Balıkesir kuzeyindedir. Kuşadası Körfezi ve Aydın güneyinde bulunur. Batısında Çeşme ve Tekne Burnu vardır. Doğuda ise Manisa il sınırları ile çevrilmiş ve batıda İzmir körfezi ile buluşmaktadır. İzmir'in kuzey-güney doğrultusu uzunluğu yaklaşık olarak 200 km, doğu-batı uzunluğu 180 km'dir. [28]. İzmir ili Ege Bölgesinin en önemli ticari şehirleri arasında yer alır. Burada dağlar kıyıya dik uzanır. İzmir Limanı'nın olması ticari vasfını daha da artırır. Dağların kıyıya dik olması nedeniyle iklimin iç kesimlere kadar etkin olmasını sağlar [29-30].

Katı atıktan elektrik enerjisi elde edinimini etkileyen iklim olarak İzmir'de Akdeniz iklimi görülmektedir. Bu iklim sayesinde yaz ayları sıcaktır ve bu nedenle kurak geçer. Kışlar denizin etkisi ile ılımandır. Dağların denize dik olarak uzanması geniş ovaların İzmir iline doğru ilerlemesine ve bereketli topraklarının olmasını sağlar. Biyo çeşitlilik fazladır. Bu beraberinde biyo atık çeşitliliğini getirir. Ancak, İzmir ilindeki dağların etkisi ile coğrafya farklılıkları oluşmaktadır. Bazı bölgelerinde yağış fazla iken bazı bölgelerinde yağış oranı düşük olmaktadır. Bu durum atıkların nem oranını etkiler. Temmuz ve Ağustos ayları en sıcak aylar olması nedeniyle atıktaki nem oranı düşüktür. Ocak ve Şubat ayları soğuk ve yağışlı aylardır. Bu durum atıktaki nem oranını artırır. Kara ve denizin birbirine göre sıcaklık farklılıkları rüzgar hızının yükselmesini sağlar. Ortalama yağış miktarı 58,03 mm'dir. İlin tüm ilçelerinde meteoroloji istasyonu bulunmaktadır [31]. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) verilerine bağlı olarak İzmir ilinin 1938-2021 yılları arasındaki ortalama sıcaklık verisi °C cinsinden Şekil 3.1'de gösterilmiştir. Bu sıcaklık çöpten elde edilecek metan gazını ve dolayısıyla elektrik enerjisini etkilemektedir.

Şekil 3.1. 1938-2021 yılları arası İzmir ili ortalama sıcaklık verisi (C°)

Yağış miktarı çöpün ıslaklığını yüksek seviyelere çıkardığı için çöpten elde edilecek metan gazı miktarını düşürür. Bunun sonucunda elde edilecek elektrik enerjisi azalır. Bu durumda analizlerin yapılması için İzmir ilinin yağış miktarının bilinmesi önem taşır. İzmir'in 1938-2021 yılları arasındaki aylık toplam yağış miktarı MGM verilerine göre Şekil 3.2'de verilmiştir. Bu seksen yıllık veriye dikkat edildiğinde yaz aylarında minimum yağış gerçekleşirken kış aylarında maksimum yağış olmuştur.

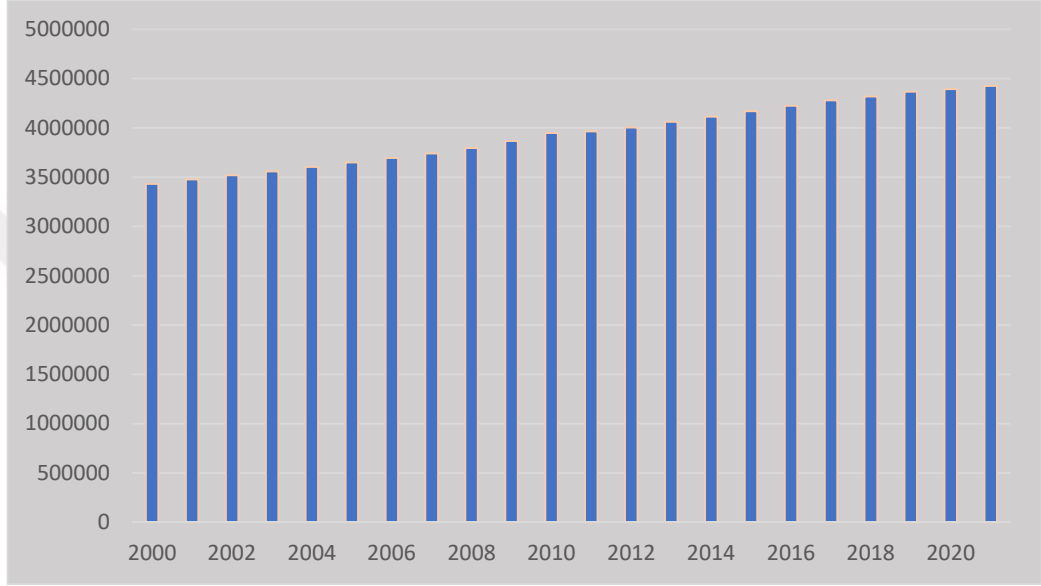

Şekil 3.2. İzmir ilinin aylık toplam yağış miktarı ortalaması

Büyükşehir statüsünü 1984 yılında alan İzmir, 6 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "6360 sayılı on üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına

dair kanun” ile İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin (İBB) sınırları, il mülki sınırları olmuştur.

İzmir’in Büyükşehir statüsü alması, İzmir’i sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan yatırım alan bir il haline dönüştürmüştür. Söz konusu yatırımlar ile birlikte ilin nüfus sayısı artmaya başlamıştır. 2021 yılı itibarı ile İzmir ili nüfusu 4.425.789 olmuştur. Şekil 3.3’te TÜİK verilerine göre İzmir ilinin nüfus sayısı gösterilmiştir.

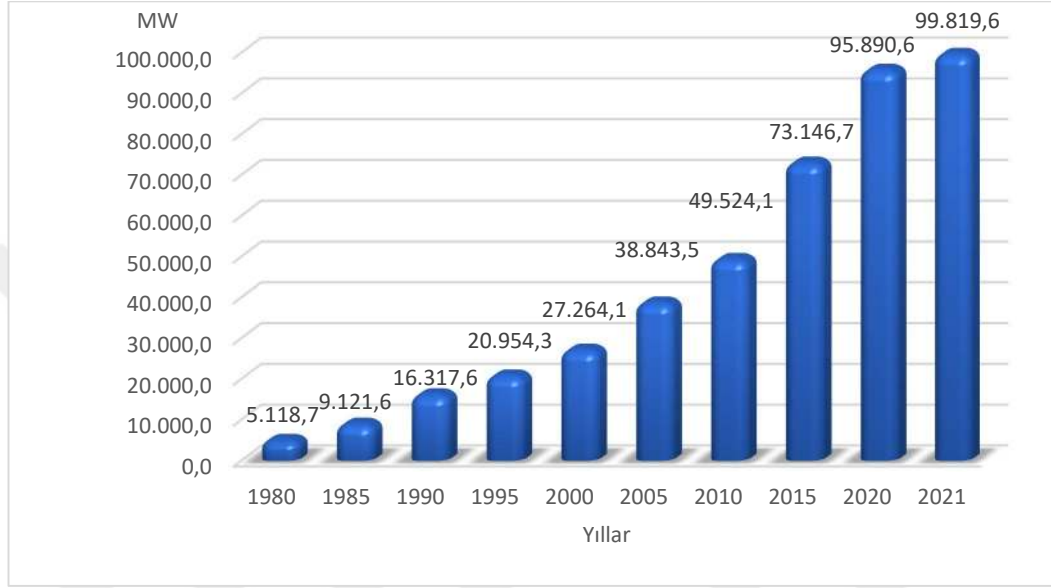
Şekil 3.3. İzmir ili nüfus değişimi

Şekil 3.3’te görüldüğü üzere, ilin nüfusu hızla artmaya başlamış ve buna paralel olarak elektrik enerji ihtiyacı artmıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü (YEGM) ile Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi’nin (TEDAŞ) bilgilerine göre 2020 yılında, İzmir’in enerji tüketimi 20.079.357 MWh olmuştur. Türkiye tüketim payı içerisindeki bu değer ortalama %8,80 olduğu belirtilmiştir. Kurulu güç değerlerine göre İzmir ili değerlendirildiğinde 2021 yılında Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi’nin (TEİAŞ) bilgilerine göre İzmir’in kurulu gücü 5.477 MW’tır. Bu değer Türkiye kurulu gücünün %5,52’sini oluşturur. Bu İzmir’in enerji tüketim miktarı, tüketim payı içerisindeki rolü, kurulu güç oranı ve payı yeni kurulacak EKAY planları için önemli verilerdir.

3.1.2. Biyogazın Yenilenebilir Enerji Kaynakları Arasındaki Yeri

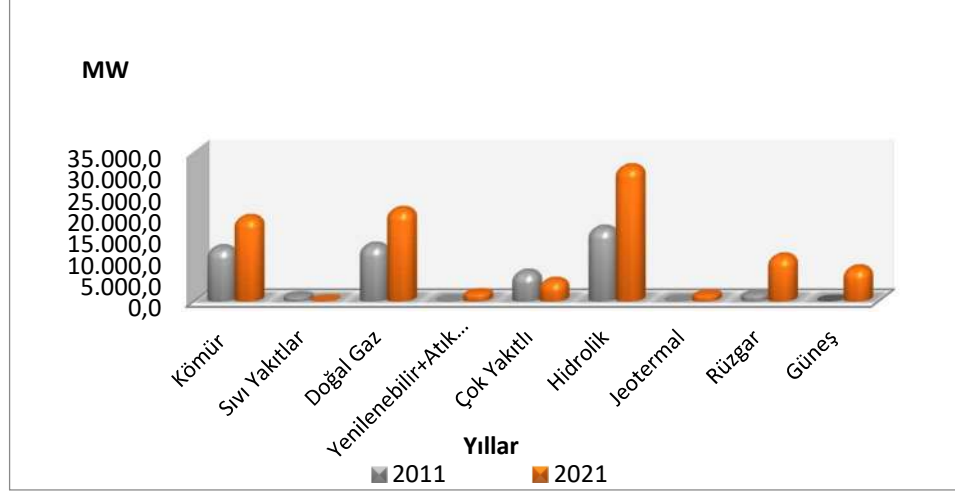
Nüfus sayısındaki artış, teknolojinin hızla gelişmesi, ısınma ihtiyaçları, karbon ayak izinin azaltılması çalışmaları vb. konular düşünüldüğünde temiz enerji olan

elektrik enerjisine olan ihtiyaç artmıştır. Artan talepleri karşılamak ve sürdürülebilir bir ekosistem oluşturabilmek için elektrik enerjisi üretim yöntemleri değiştirilmeye ve geliştirilmeye başlanmıştır. Ülkemizde yenilenebilir kaynaklardan elektrik enerjisi üretimi yatırımları teşvik edilmeye başlanmıştır. Teşvik ile beraber yenilenebilir kaynaklardan elektrik enerjisi üretim tesisleri kurulmaya başlanmıştır. Şekil 3.4'te Türkiye kurulu gücünün yıllar itibari ile gelişimi gösterilmiştir.

Şekil 3.4. Türkiye’deki kurulu gücün yıllar içinde gelişimi

Şekil 3.5’te Türkiye’nin 2011 ve 2021 yılları için birincil enerji kaynaklarına göre kurulu güçleri gösterilmiştir. YEK’ler bazında 2011 yılında kurulu güç 125,7 MW iken 2021 yılına kadar gerçekleştirilen yatırımlarla 2.051,1 MW’a yükselmiştir. Yıllar geçtikçe yenilenebilir kaynaklı yatırımlar artmış ve yeni tesisler kurulmaya başlanmıştır.

Şekil 3.5. 2011 ve 2021 yılları için birincil enerji kaynaklarına göre kurulu güç (MW)

Birincil kaynaklara göre santral adetleri ve sektörel dağılımları ile kurulu güçler Tablo 3.1’de verilmiştir. Böylece 2022 yılı itibariyle ülkemizin kurulu gücü 103.275,8 MW olmuştur.

Tablo 3.1. Birincil kaynaklara göre santral adetleri ile kurulu güçleri

Birincil Kaynak	Santral Adedi	Kurulu Güç (MW)
Akarsu	609	8293
Asfaltit Kömür	1	405
Atık Isı	95	391,8
Barajlı	141	23275,2
Biyokütle	383	1827,2
Doğalgaz	344	25304,3
Fuel Oil	9	251,9
Güneş	9203	9120,4
İthal Kömür	16	10373,8
Jeotermal	63	1686,3
Linyit	47	10191,5
LNG	1	2
Motorin	1	1
Nafta	1	4,7
Rüzgar	358	11306,8
Taş Kömürü	4	840,8
TOPLAM	11276	103275,7

Yıllar içerisinde elektrik enerjisine olan ihtiyacın artması ile birlikte, fosil yakıtlar hızla tüketilmeye başlanmıştır. Bu nedenle yenilenebilir kaynaklardan elektrik enerjisi üretimi gündeme gelmiştir. Tablo 3.2’den anlaşılacağı üzere, devlet teşvikleri

ile birlikte jeotermal, rüzgar, güneş, biyokütle gibi YEK'lerin kurulu güçleri yıllara bağlı olarak artmıştır.

Tablo 3.2. YEK'lerin Türkiye toplam kurulu gücü içindeki payının yıllar itibariyle gelişimi

Yıllar	Barajlı	D.Göl ve Akarsu	Hidrolik Toplam	Jeotermal	Rüzgar	Güneş	Biyokütle	Yenilenebilir Kurulu Gücü	Türkiye Toplam Kurulu Gücü	Yenilenebilir Payı %
2000	10501,4	673,8	11175,2	17,5	18,9		10	11221,6	27264,1	41,2
2001	10959,4	713,5	11672,9	17,5	18,9		10	11719,3	28332,4	41,4
2002	11469,4	771,5	12240,9	17,5	18,9		13,8	12291,1	31845,8	38,6
2003	11752,4	826,3	12578,7	15	18,9		13,8	12626,4	35587	35,5
2004	11752,4	893	12645,4	15	18,9		13,8	12693,1	36824	34,5
2005	11967,4	938,6	12906,1	15	20,1		13,8	12955	38843,5	33,4
2006	11966,9	1095,8	13062,7	23	59		19,8	13164,4	40564,8	32,5
2007	12262	1132,9	13394,9	23	147,5		21,2	13586,6	40835,7	33,3
2008	12422,8	1405,9	13828,7	29,8	363,7		38,2	14260,4	41817,2	34,1
2009	12681,7	1871,7	14553,3	77,2	791,6		65	15487,1	44761,4	34,6
2010	13067,1	2764,2	15831,2	94,2	1320,2		85,7	17331,3	49524,1	35
2011	13529,3	3607,7	17137,1	114,2	1728,7		104,2	19084,2	52911,1	36,1
2012	14744,6	4864,8	19609,4	162,2	2260,6		147,3	22179,5	57059,4	38,9
2013	16142,5	6146,6	22289	310,8	2759,7		178	25537,5	64007,5	39,9
2014	16606,9	7036,3	23643,2	404,9	3629,7	40,2	227	27945	69519,8	40,2
2015	19077,2	6790,6	25867,8	623,9	4503,2	248,8	277,1	31520,8	73146,7	43,1
2016	19558,6	7122,5	26681,1	820,9	5751,3	832,5	363,8	34449,6	78497,4	43,9
2017	19776	7497,1	27273,1	1063,7	6516,2	3420,7	477,4	38751,1	85200	45,5
2018	20536,1	7755,3	28291,4	1282,5	7005,4	5062,8	621,9	42264	88550,8	47,7
2019	20642,5	1860,5	28503	1514,7	7591,2	5995,2	791,3	44395,3	91267	48,6
2020	22925	8058,9	30983,9	1613,2	8832,4	6667,4	1105,3	49202,2	95890,6	51,3
2021	23280,4	8212,2	31492,6	1676,2	10607	7815,6	1642,7	53234,1	99819,6	53,3

2020 yılı itibariyle yenilenebilir kaynaklardan elektrik enerjisi üretimi kurulu gücü payının, Türkiye toplam kurulu gücü içerisindeki payına oranı %51,3 olmuştur. Böylece yenilenebilir elektrik enerjisi üretim kaynakları ülkemizde daha verimli kullanılmaya başlanmıştır.

3.1.3. Biyokütle Potansiyeli

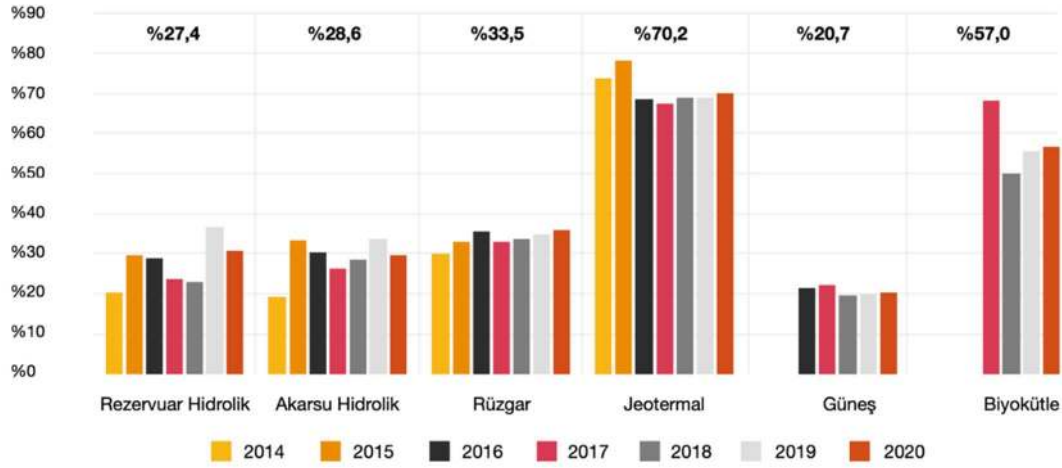
İzmir'de doğal kaynakların hızla tüketilmesinin önüne geçebilmek ve 2021 yılında imzalan Paris Anlaşması gereği sürdürülebilir bir enerji döngüsü ile emisyon sıfır taahhüdü çerçevesinde çeşitli planlar yapılmıştır. Bunlar İBB Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları ile İzmir Yeşil Şehir Eylem Planıdır. Yürütülen çalışmalar kapsamında, YEK'lerden elektrik enerjisi üretimi araştırmaları yapılmış, YEK'ler tespit edilmiş ve gelecek senaryoları oluşturulmuştur. Bu senaryolar kapsamında, İzmir çöp eylem planı konu edilmiş ve entegre sistemler ile YEK'lerden biri olan biyokütleden elektrik enerjisi üretimi planlanmıştır. Bu doğrultuda İzmir

ilinin biyokütle potansiyeli araştırılmış ve raporlanmıştır. Raporlara istinaden İzmir EKAY planları oluşturulmuştur.

Biyokütle bu planlarda hızla artan popülasyon ve endüstrileşme ile yükselen enerji taleplerini sürdürebilir olarak karşılayan önemli bir YEK olarak tanımlanmaktadır. Tarımsal, hayvansal, kentsel ve endüstriyel atıklar gibi tüm organik maddeler biyokütle olarak tanımlanır. Bu kaynakların dönüşmesi sonucunda oluşan enerji YEK'ler arasındaki biyokütle enerjisi olarak tanımlanır [32-34].

Biyokütle potansiyeli, biyoenerji üretilmesi için gerekli olan kaynak miktarlarının ve türlerinin birleşimidir. Biyokütle potansiyeli ile yeni yatırımlar yapılarak sürdürülebilir biyoenerji döngüsü tamamlanmaktadır [35]. Bu kavramlar arasında yer alan biyokütle kaynakları ise biyoenerji potansiyelini belirleyen unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak; tarımsal, evsel ve hayvansal atıklar önemli biyokütle kaynakları olarak verilebilir [36].

Biyokütlenin elektrik enerjisine dönüştürülebilmesi için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir [37]. Bu yöntemler genel olarak üç basamakta incelenmektedir. Bunlar; termokimyasal, biyokimyasal ve fiziksel yöntemlerdir [38]. Termokimyasal yöntemler; doğrudan yakma, piroliz ve gazlaştırma şeklinde üç ana başlık altında incelenir. Biyokimyasal yöntemler; anaerobik çürüme ve fermantasyon şeklinde iki ana başlık altındadır. Tezde çalışılan Harmandalı DADT'de biyokimyasal yöntemlerden olan anaerobik çürüme yöntemi kullanılmaktadır. Sonucu yöntem olan fiziksel yöntem de esterleşme adı verilen yöntem kullanılır [39-40]. Bu çalışmanın sonucunda İzmir için termokimyasal yöntemlerden biri olan doğrudan yakma prosesi önerilmiştir. Çünkü DADT çöplerin bertaraf edilmesinde yetersiz kalmaktadır. Bu durum çevre kirliliğine neden olmakta ve ilkel bir yöntem şeklinde yorumlanmaktadır. Şekil 3.6'da 2014-2020 yılları arasında YEK'lerin kapasiteleri yüzdelik olarak verilmiştir. Tablo 3.3'te ise YEK'lerin yıllık çalışma süreleri ile kapasite faktörü tablosu sunulmuştur.

Şekil 3.6. 2014-2020 yılları arasında YEK'lerin kapasite faktörleri dağılımı (%)

Tablo 3.3. YEK'lerin çalışma süreleri (saat) ile kapasite faktörü (%)

Kaynak	Yıllık Çalışma Saati	Kapasite Faktörü (%)
Rüzgar	4000	45%
Güneş	2000	23%
Biyokütle	7500	85%
Jeotermal	8000	92%

Şekil 3.6 ile Tablo 3.3 değerlendirildiğinde, biyokütle potansiyelinin çok yüksek olduğu ve yatırımlara açık bir sektör olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) tarafından gerçekleştirilen 2020 Haziran ayındaki alınan EPDK Kurul Kararına göre biyokütle santrallerinden yıllık üretilebilecek enerji miktarı 7 bin 500 saat belirlenmiştir. Bu santrallerin kapasite faktörü %85 olarak tanımlanmıştır. Böylece biyokütlenin YEK elektrik enerjisi üretimi içerisindeki önemi de vurgulanmıştır.

Atık Yönetimi Yönetmeliği 2 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna göre kamu kurum kuruluşları ile atık üreten tüm kurumların görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda ilçe belediyelerine atıkların toplanması görevi verilirken büyükşehir belediyelerine ise atık bertaraf tesislerin kurulması, işletilmesi ve/veya işlettilmesi, atıkların bertaraf tesislerine transferleri ve kurum/kuruluşlar arasında koordineyi sağlaması görevleri verilmiştir.

Bu bağlamda İzmir'in atıkları İBB, Atık Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanan sıfır atık planlamaları doğrultusunda alınan karar ile birlikte yeni adıyla İklim Değişikliği ve Sıfır Atık

Bergama EKAY tesisidir. Yüksek yatırım maliyetleri ve finansman eksikliği ile kamu hiyerarşisi nedenlerinden dolayı tesis yatırımların yapılmasında gecikmeler yaşanmış ve yatırım iptalleri olmuştur. Bu nedenlerle İzmir ilinde aktif faaliyet gösteren dört tesis bulunmaktadır. Bunlar Harmandalı DADT, Güney 1 Ödemiş EKAY tesisi, Kuzey 1 Bergama EKAY tesisi ile Tire DADT'dir.

Şekil 3.8'de, İzmir iline ait üç KABT gösterilmektedir. Harmandalı DADT 1992 yılından bu yana faaliyet göstermekte olup, Kuzey 1 Bergama EKAY ve Güney 1 Ödemiş EKAY tesisleri 2021 yılında devreye alınmıştır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 3.8. İzmir ili a) Kuzey 1 Bergama EKAY tesisi, b) Harmandalı DADT ve c) Güney 1 Ödemiş EKAY tesisleri

3.1.5. İzmir İli Atık Verileri

2022 yılında gerçekleştirilen çalışmalar ve kantar verileri doğrultusunda, hangi ilçelerden hangi transfer istasyonuna geldikleri belirlenen atıklar, transfer araçları ile birlikte tesislere iletilmektedirler. Tablo 3.4 ve Tablo 3.5'te yaz dönemi aylarında çöp miktarları artmış, kış dönemi aylarında ise azalmıştır. Ancak merkez ilçelerin çöpleri hem yaz hem de kış aylarında yaklaşık aynı kalmıştır.

Tablo 3.4. 2022 yılı Ocak-Haziran ayları arasındaki atık miktarları

ATIK TRANSFERLER VE İKMAL ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ TESİSLERE GÖNDERİLEN 2022 YILLARI ARASI VERİ								
İlçeler	Transfer İstasyonları	Tesisler	2022 YILI TONAJ DAĞILIMI TRANSFERLERDEN GELEN (KG/AY)					
			OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN
Aliğa*	Aliğa	Harmandalı, Bergama	2.330.000	2.373.600	2.449.750	2.466.100	2.247.950	2.154.850
Bakçova*	Gediz	Harmandalı, Ödemiş	34.781.660	31.033.610	31.702.770	30.831.620	29.817.290	31.952.830
Konak**								
Buca***								
Gaziemir**								
Narlıdere**								
Karabağlar**								
Bergama		Bergama	2.992.950	3.232.050	2.976.750	2.847.800	2.679.100	2.639.600
Bornova*	Bornova	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	9.432.270	8.971.250	8.910.800	9.502.440	8.843.040	8.836.950
Çeşme*	Çeşme	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	1.800.570	1.948.100	2.349.000	2.606.150	3.649.240	3.972.110
Çiğli		Harmandalı	6.316.700	11.821.150	12.335.800	6.589.500	10.685.550	10.616.600
Dikili*	Dikili	Bergama	1.384.450	1.230.850	1.278.650	1.511.550	1.961.250	2.196.950
Foça*	Foça	Harmandalı, Bergama	829.200	792.500	1.000.100	1.010.050	1.056.150	1.227.500
Gaziemir**	Kısıklı	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	2.451.730	2.219.790	2.319.920	2.374.260	2.281.780	2.475.650
Menderes**								
Torbalı**								
Buca***								
Karabağlar**								
Karaburun*	Karaburun	Harmandalı	351.800	349.650	351.000	515.680	667.910	582.110
Karşıyaka*	Karşıyaka	Harmandalı	1.431.000	2.322.000	2.483.000	1.869.650	1.106.290	1.031.400
Kemalpaşa*	Kemalpaşa	Harmandalı, Bergama	3.678.000	3.385.210	3.472.650	3.444.460	3.651.700	3.473.900
Kınık*	Kınık	Bergama	972.950	931.000	945.830	804.500	702.150	720.400
Beydağ*	Çaylı	Ödemiş	0 (Transfer İstasyonu Aktif Değil)	825.620	812.630	787.410	710.120	622.030
Kiraz*								
Konak**	Halkapınar	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	18.318.240	19.550.490	21.392.100	20.606.950	22.127.510	22.147.060
Bayraklı*								
Bornova**								
Karşıyaka*								
Buca***								
Menderes**	Gümüldür	Harmandalı, Ödemiş	1.245.540	1.257.220	1.262.270	1.595.920	2.131.020	2.857.290
Seferihisar*	Türkelli	Harmandalı, Bergama	4.116.700	3.556.910	3.836.390	4.037.490	3.957.520	4.439.740
Menemen*								
Aliğa**	Foça**	Ödemiş	4.151,07	3.547,17	3.104,14	4.079,98	2.738,38	3.900,47
Foça**								
Ödemiş		Ödemiş	4.151,07	3.547,17	3.104,14	4.079,98	2.738,38	3.900,47
Seferihisar*	Seferihisar	Harmandalı	1.090.100	1.277.580	1.250.780	1.428.350	1.518.220	3.000.000
Selçuk*	Selçuk	Harmandalı, Ödemiş	870.660	1.035.210	1.161.410	1.214.500	1.391.230	1.531.940
Tire*	Tire	Ödemiş	-	-	-	-	-	-
Torbalı**	Torbalı	Harmandalı, Ödemiş	6.337.710	6.140.620	6.255.100	6.278.810	6.123.480	6.025.260
Bayındır*								
Urla*	Urla	Harmandalı, Ödemiş	4.069.780	3.854.500	4.200.450	4.515.140	4.870.450	4.953.070
Güzelbahçe*								
Narlıdere**								
TOPLAM			104.806.161	108.112.457	112.750.254	106.842.410	112.181.688	117.461.140

Tablo 3.4'te 2022 yılında Ocak-Haziran aylarında hangi ilçelerden hangi transfer istasyonlarına geldiği ve hangi tesislere yönlendirildiği ile tesislere yönlendirilen atık miktarları verilmiştir. Yaz mevsiminde yazlık bölgelerde bulunan

ilçelerden kış aylarına oranla daha fazla çöp geldiği ve atık miktarının arttığı görülmektedir.

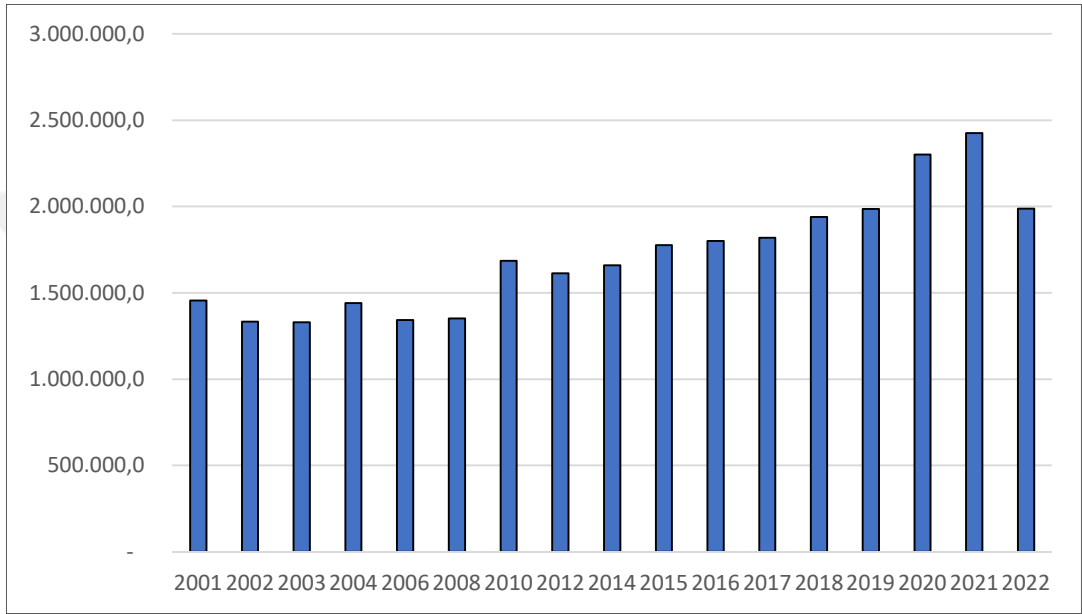
Tablo 3.5’te ise 2022 yılında Temmuz-Aralık aylarında hangi ilçelerden hangi transfer istasyonlarına çöplerin geldiği, hangi tesislere çöplerin yönlendirildiği ve tesislere yönlendirilen çöp miktarları verilmiştir. Özellikle Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında yazlık bölgede bulunan transfer istasyonlarına getirilen atığın arttığı görülmektedir.

Tablo 3.5. 2022 yılı Temmuz-Aralık ayları arasındaki atık miktarları

ATIK TRANSFERLER VE İKMAL ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ TESİSLERE GÖNDERİLEN 2022 YILLARI ARASI VERİ								
İlçeler	Transfer İstasyonları	Tesisler	2022 YILI TONAJ DAĞILIMI TRANSFERLERDEN GELEN (KG/AY)					
			TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Aliğa*	Aliğa	Harmandalı, Bergama	1.466.500	1.290.150	2.831.050	2.337.350	2.298.550	2.312.336
Bağcı*	Gediz	Harmandalı, Ödemiş	33.378.700	31.403.670	31.163.480	31.023.680	29.263.190	31.122.457
Konak**								
Buca***								
Gazimir**								
Narlıdere**								
Karabağlar**								
Bergama		Bergama	2.454.710	2.724.950	2.581.280	2.406.210	2.619.550	2.703.154
Bornova*	Bornova	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	8.858.020	9.122.150	9.940.050	9.928.780	9.934.500	10.147.856
Çeşme*	Çeşme	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	6.467.730	6.757.520	4.586.450	2.695.590	2.315.110	2.506.984
Çiğli		Harmandalı ?	7.189.350	12.063.750	7.934.350	11.676.200	9.018.950	9.946.656
Dikili*	Dikili	Bergama	3.600.470	3.577.400	2.309.600	1.555.550	1.361.550	1.612.843
Foça*	Foça	Harmandalı, Bergama	1.496.050	1.510.950	1.760.900	923.350	839.400	899.657
Gazimir**	Kısıkkı	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	2.622.700	2.616.070	2.428.590	2.270.730	2.313.970	2.496.631
Menderes**								
Torbalı**								
Buca***								
Karabağlar**								
Karaburun*								
Karaburun*	Karaburun	Harmandalı	1.029.390	1.034.630	620.230	541.280	369.070	411.159
Karşıyaka*	Karşıyaka	Harmandalı	1.825.730	1.120.100	1.645.970	4.805.880	4.606.930	4.957.186
Kemalpaşa*	Kemalpaşa	Harmandalı, Bergama	3.485.700	3.794.000	3.308.450	2.964.900	3.363.530	3.149.989
Kınık*	Kınık	Bergama	753.600	869.950	904.200	781.100	774.100	841.523
Beydağ*	Çaylı	Ödemiş	740.830	832.880	727.760	769.840	831.560	813.698
Kiraz*								
Konak**	Halkapınar	Harmandalı, Ödemiş, Bergama	22.268.920	24.380.050	22.776.280	23.237.530	23.334.770	23.786.194
Bayraklı*								
Bornova**								
Karşıyaka*								
Buca***								
Menderes**	Gümüldür	Harmandalı, Ödemiş	4.380.840	4.260.350	2.751.080	1.865.430	1.510.680	1.789.354
Seferihisar*	Türkelli	Harmandalı, Bergama	5.011.980	5.982.950	3.365.150	3.999.650	3.748.800	3.899.432
Menemen*								
Aliğa**								
Foça**								
Ödemiş		Ödemiş	7.541,80	4.423,21	4.168,52	3.987,66	3.626,43	3.914.530
Seferihisar*	Seferihisar	Harmandalı	2.242.800	2.798.580	2.179.040	1.710.780	1.382.290	1.425.840
Selçuk*	Selçuk	Harmandalı, Ödemiş	1.980.630	2.295.700	1.674.830	1.373.230	1.542.820	1.750.069
Tire*	Tire	Ödemiş	-	-	-	-	-	-
Torbalı**	Torbalı	Harmandalı, Ödemiş	6.902.530	7.433.230	6.480.360	6.268.850	6.166.950	6.289.980
Bayındır*								
Urla*	Urla	Harmandalı, Ödemiş	5.408.590	5.676.870	4.710.480	3.308.960	4.182.250	4.369.880
Güzelbahçe*								
Narlıdere**								
TOPLAM			123.573.312	131.550.323	116.683.749	116.448.858	111.782.146	121.147.408

Şekil 3.9’da yıllar içerisinde İzmir’in organik atık miktarlarının gelişimi gösterilmiştir. İzmir ili hem göç hem de koronavirüs hastalığı (COVID-19)

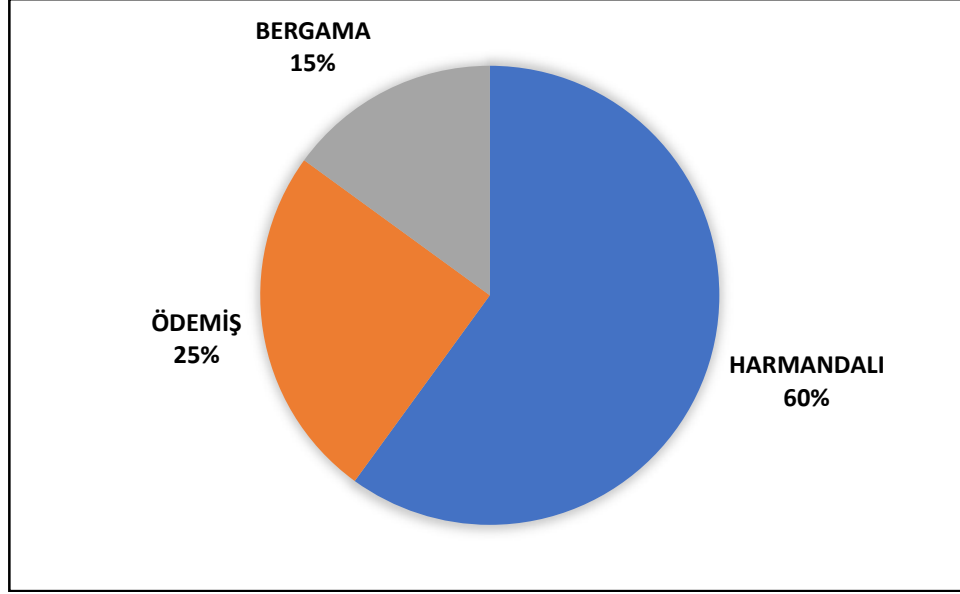
pandemisinin yaşam koşullarını değiştirmesi sonucunda, oluşan organik atık miktarları 2020-2022 yılları arasında hızlıca yükselmiştir. COVID-19 pandemisinin bir sonucu olan uzaktan çalışma programları da evde tüketilen gıdaları arttırmıştır. Daha çok organik atığın çıkmasına neden olmuştur. 2020-2021 yıllarındaki tesislere getirilen organik atık miktarları sırası ile 2.301.580 ton ve 2.424.786 ton olmuştur. Ancak 2022 yılında tesislere getirilen organik atık miktarı 1.987.157 ton olmuştur. Bu veri elde edilecek elektrik enerji miktarı için oldukça önemli bir veridir.

Şekil 3. 9. İzmir ili yıl temelli organik atık miktarı değişimi

2022 yılı itibari ile Kuzey 1 Bergama EKAY tesisine getirilen atık miktarı yaklaşık 750 ton/gün'dür. Güney 1 Ödemiş EKAY tesisine getirilen atık miktarı yaklaşık 1.250 ton/gün'dür. Harmandalı DADT'ye getirilen atık miktarı ise yaklaşık 3 bin ton/gün'dür. İzmir ilinin 2022 yılı itibarı ile günlük çöp miktarı 5 bin ton civarındadır.

Şekil 3.10'da İzmir ilinin çöpünün hangi tesislere ne oranda gönderildiği verilmiştir. Bu çöpün yaklaşık %60'ı Harmandalı DADT, %25'i Güney 1 Ödemiş EKAY tesisinde ve %15'i ise Kuzey 1 Bergama EKAY tesisinde bertaraf edilmektedir. Tire DADT'ye ise yaklaşık 250 ton/gün'lük atık gönderilmektedir. Tire DADT'nin bu grafikte yer almamasının nedeni Ödemiş EKAY tesisinden çıkan inert (elek sonu, işlem göremeyecek atık) atığın bu tesiste depolanmasıdır.

Şekil 3.10. İzmir KABT'lerine getirilen atık miktarları (ton/gün, %)

3.1.6. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesis

İzmir çöpünün en fazla bertaraf edildiği tesis ve bu tez kapsamında incelenen Harmandalı DADT'dir. Harmandalı DADT, İzmir ili Çiğli ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Tesis, İzmir Körfezi'nin kuzeyine yakın olup İzmir il merkezinin kuzeyinde, oldukça eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Sahada yapılan ölçümler neticesinde atık depolama alanı 1.150.000 m²'lik bir alanı kaplar. Harmandalı DADT Çiğli ilçesine sekiz km uzaklıktadır. Kurulu bölgedeki en yakın yerleşim alanına uzaklığı ise yaklaşık yarım km'dir.

Harmandalı DADT, 1992 yılından beri ülkemizin ilk düzenli depolama sahası olarak faaliyetine devam etmektedir. İzmir ilinin hızlı göç alması, çöp miktarlarının artması ve gelişen teknolojiler ile birlikte çöp bertarafının sağlanması için proje değerlendirilmiş ve çalışmalara başlanmıştır.

Harmandalı DADT'de rehabilitasyon çalışmaları, elektrik enerjisi üretilmesi ve çöplerin serme/sıkıştırma çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Harmandalı DADT'de gerçekleştirilen projeler; mevcut sahaların şev kararlılığının ve üst örtüsü teşkilinin projelendirilmesidir. Bununla birlikte depo gazının toplama sisteminin projelendirilmesi ve değerlendirilmesidir. Ek olarak yüzey sularının ve sızıntı sularının drenajının projelendirilmesidir. Bunlarla birlikte gaz ve yeraltı suyunun izleme kuyuları ile izleme programının projelendirilmesidir. Ulaşım için

evre transfer yollarının yapılmasıdır. En sonunda üretilecek elektrik enerjisinin analizidir. Harmandalı DADT prosesleri ekil 3.11’de verilmiştir.

Şekil 3.11. Harmandalı DADT a)2800 ton/gün atık kabul, b)gaz toplama rigolleri ve sızıntı suyu drenaj hatları imalatı, c)gaz toplama üniteleri (buster ve chiller nitesi ile gaz balonu), d)elektrik üretimi, e)kompostlaştırılacak atıklar ve f)kompost retimi

Söz konusu çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için, depolama alanının mevcut durumu, detaylı bir şekilde incelenerek ve gerekli analizler yapılarak ayrıntılı bir biçimde ortaya konmuştur. Bu kapsamda sahanın jeolojik durumu, meteorolojik verileri, çöp miktarları ve karakterizasyonu gibi parametreler geriye dönük şekilde raporlanmıştır.

Atık Yönetimi Yönetmeliği kapsamında belirlenen kurallar çerçevesinde İlçe belediyeleri tarafından toplanan evsel (belediye) atıklar toplanmaktadır. Bunlar İBB bünyesinde yer alan Transfer İstasyonlarına getirilerek Semitreyler tırlar ile DADT ve EKAY tesislerine iletilmektedir.

Bu bağlamda hali hazırda 20 ilçenin atıkları ilçe belediyeleri tarafından toplanarak İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Dairesi Başkanlığı bünyesinde işletilen Transfer İstasyonları vasıtası ile Harmandalı DADT’ye getirilmektedir. Söz konusu tesise getirilen atıklar, önce kantar sisteminde tartılmakta ve tonaj bilgileri kayıt altına alınmaktadır. Giriş işlemleri tamamlanan araçlar döküm sahaları içerisinde bulunan platformlara yönlendirilmektedir. Şekil 3.12’de Harmandalı DADT’de bulunan kantar ve çöp depolama platformlarının birer rneği gösterilmiştir. Tablo 3.6’da Harmandalı

DADT içerisinde bulunan lotlar ve depolama kapasiteleri m² ve ton cinsinden gösterilmiştir.

(a)

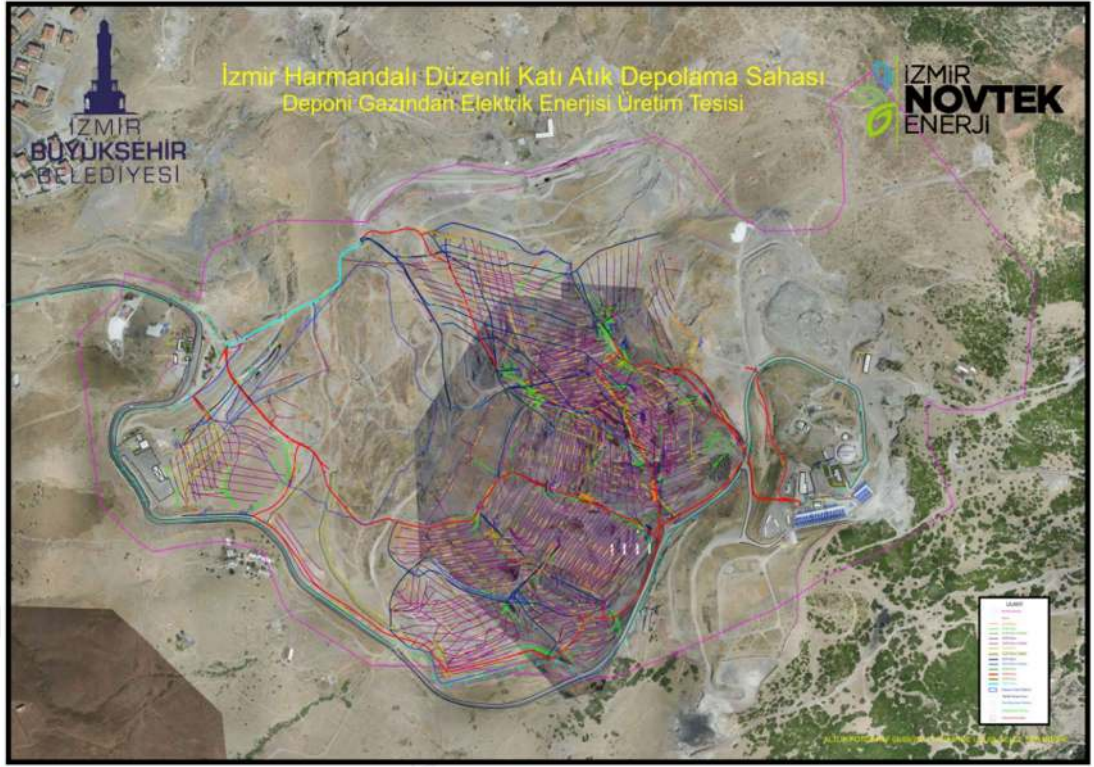
(b)

Şekil 3.12. Harmandalı DADT’de bulunan a) kantar ve b) lotlar

Tablo 3.6. 1992-2012 yılları arasında Harmandalı DADT sahası evsel atık lotları

Lot Adı	İşletme Yılı	Yaklaşık Alan (m ²)	Depolanan Atık Miktarı (Ton)
Lot A	1992-1998	77.761,72	2.727.000,00
Lot B	1998-2002	264.912,63	2.877.000,00
Lot C	2002-2004	28.205,35	1.433.000,00
Lot D	2004-2006	100.226,59	1.692.000,00
Lot E	2006-2017	217.482,79	12.678.813,00
Toplam	25 YIL	688.589,08	21.344.036,00

2013 yılından itibaren Harmandalı DADT’de çöp depolama lotları ömürlerini tamamlamaya başlamış olup, çöp depolama ve serme/sıkıştırma işlemleri platformlar halinde devam etmektedir. Hali hazırda çöp alımına devam edilen platformlar Şekil 3.13’teki haritada görülmektedir. Şekil 3.13’teki haritada görüldüğü üzere G, Vadi, J ve S platformlarına çöp alımına devam edilmektedir ve bu alanlar siyah renkle filtrelenmiştir.

Şekil 3.13. Harmandalı DADT biyogaz tesisinin aktif gaz sahası

Harmandalı DADT'ye getirilen atıklar depolama platformlarına götürülmeden önce altı ayda bir olacak şekilde atık içeriğinin belirlenebilmesi amacı ile karakterizasyon işlemine tabi tutulurlar. Atığın içeriğinin belirlenmesi hem ilçelerin gelir dengelerini belirlemekte hem de yatırım amaçlı tesislerin kurulabilmesine olanak sağlamaktadır.

Platformlara getirilen katı atıklar, dozer ve ekskavatör ile birlikte serme/sıkıştırma işlemlerine tabi tutulurlar. Atıkların transfer istasyonlarına getirilmesi ile karakterizasyon işlemine tabi tutulması işlemleri Şekil 3.14'te gösterilmiştir.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 3.14. Tesislerdeki; a) ilçe belediyelerinin çöp transferi, b) il genelinde bulunan çöp transfer istasyonu örneği, c) çöp karakterizasyon işlemi ve d) çöpün incelenmesi ve raporlanması

Katı atık karakterizasyonu, EKAY sisteminin en önemli kısmıdır. Katı atık yönetiminin yapılması için bertaraf tesislerine gelen katı atıkların içeriklerinin belirlenmesi ve bunların sınıflandırılması oldukça büyük bir öneme haizdir [41].

Yerleşim biriminde yaşayan insanların sayıları arttıkça KABT'lere gelen atık çeşitliliği de değişmektedir. Katı atık çeşitliliğindeki en önemli olan insanların yaşam tarzlarıdır. Bunu da belirleyen iklim koşulları olmaktadır. Katı atık çeşitliliği bulunan bölgeden bölgeye de farklılık göstermektedir. Ayrıca toplumların gelir düzeyleri de bu katı atık miktarlarında ve çeşitliliğinde önemli rol oynar [42].

İzmir ili için her yıl kış ve yaz dönemine ait İşlenmemiş Kentsel Katı Atıkların Bileşiminin Belirlenmesi İçin Standart Test Yöntemi (ASTM - Standard Test Method for Determination of the Composition of Unprocessed Municipal Solid Waste) standartlarına uygun bir şekilde kentsel katı atık karakterizasyonu yapılmaktadır.

Karakterizasyon aşamasında ilçeler yüksek, orta, düşük gelirli ve çarşı mahalleleri olarak dörde bölünmüştür. Daha sonrasında ilçe belediyeler ile görüşülmüş ve belirlenen mahallelerinden numune getirmeleri talep edilmiştir.

İlçe belediyeleri numuneleri belirlenen saatte karakterizasyonun yapılacağı alana iletmişlerdir. Karakterizasyon örnekleri seçiminde üstü ve altı açık, demirden üretilmiş, sızma ve akmaya dayanıklı, taşıma sapları içeren ve ASTM standartlarında önerilen 91 – 136 kg’lık örneklerde çalışılmıştır. Belirlenen kriterleri karşıladığı için 0,5 m³’lük örnek ölçek kabı tercih edilmiştir. Örnek seçilmesinde ölçek kabı tam dolu olacak biçimde sıkıştırma yapmaksızın tamamen doldurulmuştur. Sonrasında numune ayırımı için belirlenen 15 kriterde ayırım yapılmıştır. Bunlar; kağıt-karton, cam, pet, poşet, plastikler, metaller, organik atık, park bahçe atıkları, elektrik elektronik atıklar, tehlikeli atıklar, kompozit, tekstil, çocuk bezi, diğer yanabilir, diğer yanamayandır.

Ayırımı tamamlanan numunelerin karakterleri belirlenip ağırlıkları kaydedilmiş ve raporlaştırılmıştır. 2022 yılında gerçekleştirilen karakterizasyon çalışmasında; organik atık, park ve bahçe atıklarının oluşturduğu biyobozunur atıkların muhtevası kış döneminde %43,76 olmuştur. Bu oran yaz döneminde %47,86 değerine çıkmıştır. Kağıt-karton, cam, pet, plastik ve metal atıkların oluşturduğu ambalaj atık muhtevası yaz döneminde %22,6 olmuştur. Bunun içinde %8,15 kağıt-karton, %7,99 cam, %2,09 pet, %3,26 plastik ve %1,14 metal olmuştur. Bu oran kış döneminde %17,02 olarak gerçekleşmiştir. Bunun muhtevasında %5,76 kağıt-karton, %5,79 cam, %1,69 pet, %2,51 plastik ve %1,33 metal olmuştur. Diğer yanabilir atık muhtevası kış karakterizasyonunda %21,18 seviyesindeyken, yaz karakterizasyonunda %15,05’e gerilemiştir. Ayrıca laboratuvarda atığın nem muhtevası, kızdırma kaybı ve kalorifik değeri de analiz edilmiştir. Kış karakterizasyonu için atık nem muhtevası ortalama %55,08’dir, yaz karakterizasyonu için atık nem muhtevası ise %57,27’dir. Kalorifik değeri kış döneminde 1.710,90 kcal/kg, yaz döneminde 1.697,75 kcal/kg mertebesinde. Kızdırma kaybı değerleri ise kış döneminde ortalama %83,15, yaz döneminde ortalama %83,04 olup bu değer atığın termal olarak kütle kaybını temsil etmektedir. Elde edilen sonuçlar ile atık projeksiyonu tamamlanmıştır. 2020-2021 yılına ait örnek çöp karakterizasyon sonuçları Tablo 3.7 – 3.11’de sunulmuştur.

Tablo 3.7. 2020 yılı yaz atık karakterizasyon sonuçları

İZMİR İLİ 2020 YILI YAZ EVSEL KATI ATIK KARAKTERİZASYONU	Urla				Top. %	Harmandalı				Top. %
	YÜZDE	YÜZDE	YÜZDE	YÜZDE		YÜZDE	YÜZDE	YÜZDE	YÜZDE	
MUTFAK ATIKLARI	35,77	53,58	47,89	42,16	44,9	52,15	48,18	41,87	36,65	44,7
KAĞIT	0	2,04	0	0	0,5	0	4,68	0	0,42	1,3
KARTON	7,14	5,14	7,3	4,03321	5,9	5,29	0,46	10,31	5,06	5,3
HACİMLİ KARTON	0	1	0	0	0,3	0	0	0	7,46	1,9
PLASTİK	7,08	8,2	9,09	10,1	8,6	4,66	6,3	13,8	4,34	7,3
CAM	11,26	2,88	2,05	6,83274	5,8	1,23	3,52	5,23	6,24	4,1
METAL	2,62	2,57	0	1,23369	1,6	0,95	0,4	0,56	0,36	0,6
HACİMLİ METAL	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0,0
ATIK ELEKTRİK ELEKTRONİK	0	0	0,8	0	0,2	0,32	0	0,87	0	0,3
TEHLİKELİ ATIK	2,62	5,86	1,19	0,59312	2,6	0,79	3,29	1,51	1,05	1,7
PARK BAHÇE ATIKLARI	0	0	0	4,22301	1,1	12,48	7,63	3,73	11,51	8,8
DİĞER YANMAYAN (Moloz ve Seramik)	0	0	0	0	0,0	0	9,13	0	2,92	3,0
DİĞER YANABİLEN	33,5	18,73	31,69	30,82	28,7	20,46	16,41	17,92	5,51	15,1
DİĞER YANABİLİR HACİMLİ ATIK	0	0	0	0	0,0	0,32	0	2,3	17,19	5,0
DİĞER YANMAYAN HACİMLİ ATIK	0	0	0	0	0,0	1,34	0	1,9	1,27	1,1
DİĞERLERİ	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0,0
TOPLAM	100	100	100	100	100,0	100	100	100	100	100,0

Tablo 3.8. 2020 yılı kış atık karakterizasyon sonuçları

İZMİR İLİ 2020 YILI KIŞ EVSEL KATI ATIK KARAKTERİZASYONU	Güney-1 ÖDEMİŞ				Top. %	Güney-2 KISIK				Top. %
	Yüzde	Yüzde	Yüzde	Yüzde		Yüzde	Yüzde	Yüzde	Yüzde	
MUTFAK ATIKLARI	52,3	72,6	71,19	33,3	57,345	38,44	40,4	58,3	47,4	46,135
KAĞIT	0	1,2	0,4	0,5	0,515	1,7	0	1,5	0,0	0,8
KARTON	3,24	3,62	3,67	3,0	3,3925	2,71	2,27	3,23	2,6	2,69
HACİMLİ KARTON	0	0	0	0	0	0	0	0	2,1	0,5175
PLASTİK	2,05	1,89	11,03	7,6	5,6475	4,96	6,58	4,8	5,3	5,4025
CAM	4,98	6,3	8,98	2,5	5,68	12,01	10,51	10,69	7,8	10,2475
METAL	1,4	0,6	0,2	0,6	0,695	0	0,55	0,93	0,2	0,4225
HACİMLİ METAL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ATIK ELEKTRİK ELEKTRONİK	0	0	0	0	0	0,85	0	0	0,3	0,2925
TEHLİKELİ ATIK	5,63	1,03	2,09	2,7	2,86	1,24	0,73	2,08	2,9	1,745
PARK BAHÇE ATIKLARI	24,73	1,2	0	47,4	18,3225	6,74	8,54	0,78	4,4	5,1075
DİĞER YANMAYAN (Moloz ve Seramik)	0	8,63	0	0	2,1575	0	0	0	16,7	4,17
DİĞER YANABİLEN	4,87	0,09	0,91	2,5	2,0825	19,14	8,97	5,09	5,6	9,6975
DİĞER YANABİLİR HACİMLİ ATIK	0,75	2,5	1,53	0,0	1,205	11,78	21,4	12,49	4,7	12,59
DİĞER YANMAYAN HACİMLİ ATIK	0,05	0,34	0	0,0	0,0975	0,43	0	0,1	0	0,1325
DİĞERLERİ	0	0	0	0	0	0	0,05	0,01	0,14	0,05
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

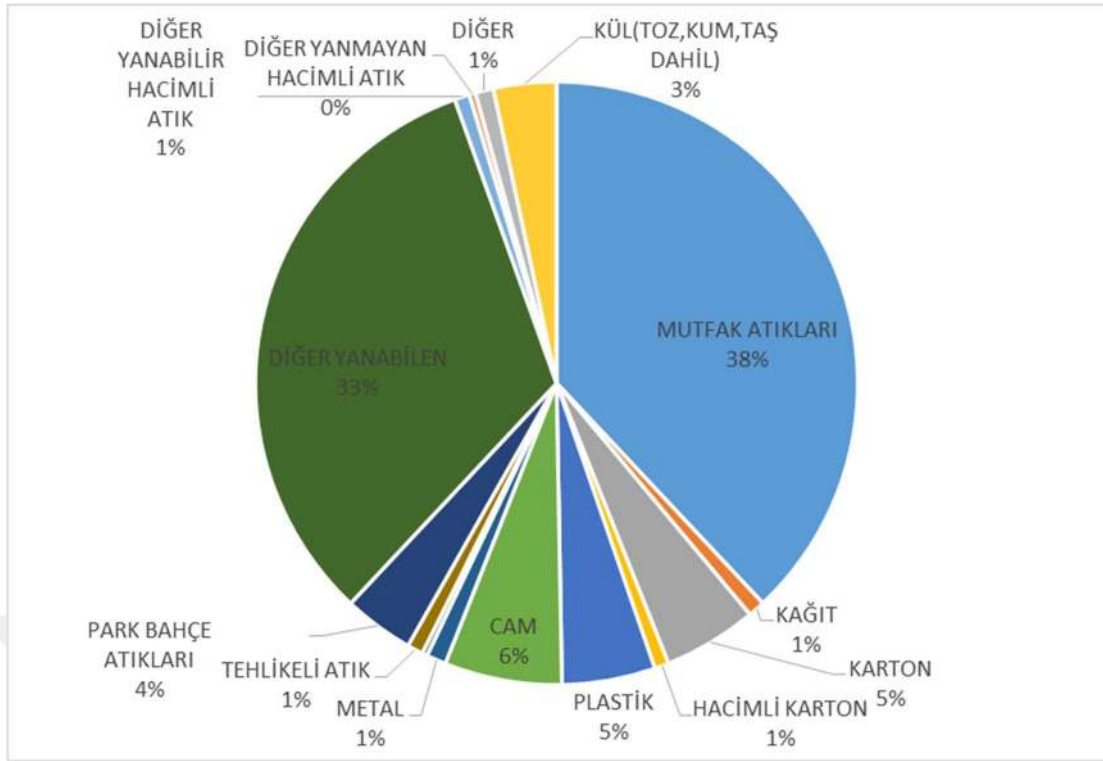
Tablo 3.9. 2021 yılı Konak ilçesi atık karakterizasyon sonuçları

İLÇE	KONAK											
Gelir Seviyesi / Mahalle	Yüksek / Alsancak			Orta / Hatay			Düşük / Kadifekale			Çarşı / Çarşı		
KATI ATIK BİLEŞENLERİ	kg			kg			kg			kg		
	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET
MUTFAK ATIKLARI	2,40	36,15	33,75	4,80	37,35	32,55	2,40	28,25	25,85	4,80	66,20	61,40
KAĞIT	1,20	3,60	2,40	1,20	2,10	0,90	1,20	1,40	0,20	0,00	0,00	0,00
KARTON	2,40	5,10	2,70	2,40	3,95	1,55	1,20	2,00	0,80	3,60	7,65	4,05
HACİMLİ KARTON	1,20	1,65	0,45	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PLASTİK	3,60	6,55	2,95	2,40	4,20	1,80	2,40	3,80	1,40	2,40	4,70	2,30
CAM	1,20	6,15	4,95	1,20	7,15	5,95	1,20	4,95	3,75	1,20	10,25	9,05
METAL	1,20	2,25	1,05	1,20	2,10	0,90	1,20	1,35	0,15	1,20	1,40	0,20
HACİMLİ METAL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ATIK ELEKTRİK ELEKTRONİK	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
TEHLİKELİ ATIK	1,20	1,90	0,70	1,20	1,55	0,35	1,20	1,85	0,65	1,20	1,60	0,40
PARK BAHÇE ATIKLARI	1,20	5,35	4,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	7,20	6,00
DİĞER YANABİLEN	7,20	53,85	46,65	9,60	35,10	25,50	6,00	26,65	20,65	8,40	51,90	43,50
DİĞER YANABİLİR HACİMLİ ATIK	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	2,55	1,35
DİĞER YANMAYAN HACİMLİ ATIK	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	3,15	1,95
DİĞER	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	1,90	0,70	0,00	0,00	0,00
KÜL(TOZ,KUM,TAŞ DAHİL)	0,00	0,00	0,00	1,20	5,30	4,10	2,40	21,50	19,10	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	22,80	122,55	99,75	25,20	98,80	73,60	20,40	93,65	73,25	26,40	156,60	130,20

Tablo 3.10. 2021 yılı Seferihisar ilçesi atık karakterizasyon sonuçları

İLÇE	SEFERİHİSAR											
Gelir Seviyesi / Mahalle	Yüksek / Sığacık			Orta / Ulaş			Düşük / Turabiye			Çarşı / Çarşı		
KATI ATIK BİLEŞENLERİ	kg			kg			kg			kg		
	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET	DARA	BRÜT	NET
MUTFAK ATIKLARI	2,40	19,80	17,40	2,40	25,85	23,45	2,40	13,70	11,30	6,00	38,95	32,95
KAĞIT	1,20	2,60	1,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	1,90	0,70
KARTON	1,20	2,55	1,35	0,00	0,00	0,00	3,60	6,24	2,64	3,60	6,60	3,00
HACİMLİ KARTON	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PLASTİK	3,60	9,95	6,35	2,40	6,80	4,40	2,40	3,20	0,80	3,60	5,90	2,30
CAM	3,60	25,70	22,10	1,20	2,75	1,55	1,20	3,10	1,90	1,20	3,35	2,15
METAL	1,20	2,25	1,05	1,20	1,60	0,40	1,20	4,40	3,20	1,20	1,45	0,25
HACİMLİ METAL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ATIK ELEKTRİK ELEKTRONİK	1,20	4,55	3,35	1,20	1,60	0,40	0,00	0,00	0,00	1,20	1,50	0,30
TEHLİKELİ ATIK	1,20	3,75	2,55	2,40	3,45	1,05	1,20	1,50	0,30	2,40	3,90	1,50
PARK BAHÇE ATIKLARI	2,40	13,60	11,20	1,20	8,00	6,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DİĞER YANABİLEN	8,40	31,75	23,35	7,20	32,80	25,60	4,80	24,30	19,50	9,60	42,45	32,85
DİĞER YANABİLİR HACİMLİ ATIK	1,20	5,00	0,00	2,40	13,85	0,00	1,20	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DİĞER YANMAYAN HACİMLİ ATIK	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DİĞER	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,20	2,00	0,80	0,00	0,00	0,00
KÜL(TOZ,KUM,TAŞ DAHİL)	1,20	2,15	0,95	1,20	2,25	1,05	1,20	5,50	4,30	1,20	1,90	0,70
TOPLAM	28,80	123,65	91,05	22,80	98,95	64,70	20,40	68,94	44,74	31,20	107,90	76,70

Genel anlamda İzmir çöpünün yaklaşık %38'i organik atık, %33'u diğer yanabilen, %6'sı cam, %5'i plastik ve %5'i ise kartondur. Altı ayda bir karakterizasyona tabi tutulan atıklar ölçümleri tamamlandıktan sonra depolama platformlarına yönlendirilmektedir. Şekil 3.15'te İzmir il geneli atık karakterizasyonu gösterilmiştir.

Şekil 3. 15. İzmir il geneli atık karakterizasyonu

Harmandalı DADT’de serme/sıkıştırma işlemi tamamlanan çöpler dört aylık süre ile metan (CH_4) oluşumuna bırakılırlar. Bu çöpler yaklaşık $45^{\circ}C$ ısıda oksijensiz ortamda metan üretmeye başlarlar [43-44]. Biyobozunma işlemi ile %55-60 kalitede metan üretilmesi sağlanmış olur [45-46]. Bu işlem sonrasında ise dikey ve yatay rigolleme işlemleri ile oluşan metanın sahadan gaz jeneratörlerine gelmesi emiş ünitesi ile sağlanır.

Harmandalı DADT’de 2022 yılı Aralık ayı sonuna kadar toplamda 137.109,00 m’lik rigol hattı döşenmiştir. Şekil 3.16 (a), (b) ve (c)’de dört ay süreyle bekletilen çöpten metan gazı üretilmesi ve rigolleme işlemi verilmiştir. Şekil 3.16 (d), (e) ve (f)’de sırasıyla açılmış rigol hatları, emiş ünitesine giden ana hatlar ve çöplerin platformlara depolanarak serme/sıkıştırma işlemi verilmiştir.

Şekil 3.16. Harmandalı DADT'deki a, b, c) rigol hatlarının yerleştirilmesi işlemi, d) rigol hatlarının kazılması işlemi, e) motorlara gazı taşıyan ana rigol hatlarının imalat işlemleri ve f) çöplerin platformlarda depolanması ve serme/sıkıştırma işlemi

Depolama sahası gazının bileşimi sahanın yaşından etkilenmektedir [47-48]. Tablo 3.11’de depolama sahası gazları için kritik değerleri özetlenmektedir. Depolama sahası gazı, genellikle %0-%85 oranında metan (CH₄) ve %0-%88 oranında karbon dioksit (CO₂) içermektedir. Diğer gazlar, depolama sahası gazında çok küçük miktarlarda bulunmaktadır.

Tablo 3.11. Harmandalı DADT’de oluşan deponi gazı bileşenleri

Bileşen	Sembol	Hacim %
Metan	CH ₄	0-85
Karbon dioksit	CO ₂	0-88
Karbon Monoksit	CO	0-3
Hidrojen	H ₂	0-3,6
Oksijen	O ₂	0-31
Azot	N ₂	0-82,5
Amonyak	NH ₃	0-0,35 hacimce ppm
Hidrojen sülfür	H ₂ S	0-70 hacimce ppm

Tablo 3.12’de ise depolama sahasında biriktirilen gazın fiziksel özellikleri sıralanmıştır. KABT planlanırken saha içindeki gazın fiziksel özellikleri kazanım yöntemini belirlemektedir.

Tablo 3.12. Harmandalı DADT çöp depolama sahası gazı fiziksel özellikleri

Gaz	Formül	Birim Ağırlık (kg/m ³)	Alt Kalorifik Değer (kJ/Nm ³)	Kritik Sıcaklık (°C)	Havdaki Tutuşma Aralığı alt/üst (hac.%)	Yanma Hızı (m/s)	Minumum Tutuşma Enerjisi (MJ)	Tutuşma Sıcaklığı (°C)	Su Çözünürlüğü (g/l)	Özellikler
Metan	CH ₄	0,717	35.600	-82,5		0,4	0,6-0,7	600	0,0645	Kokusuz, renksiz, zehirsiz
Karbon Dioksit	CO ₂	1,977		31,1					1,688	Kokusuz, renksiz, düşük konsantrasyonlarda zehirsiz
Oksijen	O ₂	1,429		-118,8					0,043	Kokusuz, renksiz, zehirsiz
Azot	N ₂	1,25		-147,1					0,019	Kokusuz, renksiz, zehirsiz, yanıcı değil
Karbon Monoksit	CO	1,25	12.640	-139	12,5/74	0,5		600	0,028	Kokusuz, renksiz, zehirli, yanıcı değil
Hidrojen	H ₂	0,09	10.760	-239,9		2,8	0,05	560	0,001	Kokusuz, renksiz, zehirsiz, yanıcı
Hidrojen Sülfür	H ₂ S	1,539		100,4	4,3/45,5				3,846	Renksiz, zehirli
Hava										Kokusuz, renksiz, zehirsiz, yanıcı değil

3.2. Yöntem

3.2.1. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisinde Elektrik Üretimi

DADT’lerde metan gazı oranını belirlemek elektrik enerjisi çevrimi açısından oldukça değerlidir. Depolama alanlarındaki metan gazı miktarı, metan gazı miktarının

diğer gazlar karşısındaki oranı ve diğer gazların yoğunluk hesaplamaları bazı istatistiksel modeller ile anlamlandırılabilir. Araştırmacılar ve bilim insanları, farklı yaklaşım modelleri ile depolama sahalarındaki halihazırda üretilen gaz miktarını belirlemişlerdir. Ayrıca ileride üretilebilecek gaz miktarı ve bu gaz miktarının muhtevasını gösteren modeller tasarlamışlardır. LandGEM, TNO (Uygulamalı Bilimsel Araştırma Organizasyonu - Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek), Tabasaran Rettenberger ve Multi Phase Model (Afvalzorg) bu modellere örnek olarak verilebilmektedir [49].

LandGEM modeli, Amerika Birleşik Devleti Çevre Koruma Ajansı tarafından geliştirilerek çöp depolama sahalarında depolanan deponi gazı potansiyelini belirlemek için kullanılmaktadır. Yıllık deponi gaz miktarı aşağıdaki eşitlik ile ifade edilir:

$$Q_{CH_4} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=0.1}^1 k L_0 \left(\frac{M_i}{10} \right) e^{-ktj} \quad (3.1)$$

Burada; Q_{CH_4} hesap yılındaki yıllık metan oluşumunu ($m^3/yıl$), i bir yıllık zaman artışını, n hesaplanacak yıl-atık kabulünün yapıldığı ilk yılı, j 0,1 yıllık zaman artışını, k metan oluşum oranını ($yıl^{-1}$), L_0 potansiyel metan oluşum kapasitesini (m^3/ton), M_i i yılında kabul edilen atık kütlesini (ton) ve e^{-ktj} i yılında kabul edilen M_i atık kütlesindeki j 'nci atığın yaşını ifade etmektedir.

TNO modeli, Hollanda TNO araştırma enstitüsü tarafından geliştirilmiş ve katı atığın içerisindeki parçalanmış organik karbon miktarlarını ölçerek deponi gaz miktarını belirlemektedir. Söz konusu deponi gaz miktarı aşağıdaki eşitlik ile elde edilir:

$$G_t = d * 1,87 * M * C_{org} * k * e^{-kt} \quad (3.2)$$

Burada, G_t belirli bir yıl içinde oluşan toplam deponi gazı miktarını (m^3), M , DADT'lere getirilen atık miktarını (ton), C_{org} , katı atık içerisindeki organik karbon miktarını (kg OK/ton), k , atığın bozunma hızını ($1/yıl$), d ise üretim sabitini temsil etmektedir.

Tabasaran Rettenberger modelinde, belirli bir sürede oluşacak deponi gazı miktarını, atığın içerisinde bulunan karbonun parçalanma hızını kullanarak hesaplar. Söz konusu deponi gaz miktarı aşağıdaki eşitlik ile elde edilir:

$$G_t = 1,868 * C_{org} * (0,014 * T + 0,28) * (1 - 10^{-kt}) * M_t \quad (3.3)$$

Burada G_t belirli bir yıl içinde oluşan toplam deponi gazı miktarını (m^3), C_{org} , katı atık içerisindeki organik karbon miktarını (kg OK/ton), M_t , t yılda toplanan atık miktarını, T ise sıcaklığı ($^{\circ}C$) belirtmektedir.

Multi Phase modelinde (Afvalzorg) deponi gaz miktarı, tesise getirilen atık içindeki biyolojik ayrışabilen organik karbon oranı ve kümülatif atık miktarının karşılaştırılmasını esas alarak hesaplanır. Deponi gaz miktarı aşağıdaki eşitlik ile elde edilir [50-51]:

$$G_t = d * 1,87 * M * \sum_{i=1}^3 C_{0,i} * k_i * e^{-tk_i} \quad (3.4)$$

Burada M atık miktarını (ton), $C_{0,i}$ atık fraksiyonu i için organik karbon miktarını (kg OK/ton), k_i atık fraksiyonu i için hız sabitini (1/yıl), d üretim faktörünü, G_t ise t yıl içerisinde oluşan toplam deponi gaz miktarını (m^3) ifade etmektedir.

Harmandalı DADT içerisinde yer alan katı atık depolama sahasının gaz potansiyelinin belirlenmesi üretilen elektrik miktarını, elektrik üretim tesisinin kurulu gücünü ve gaz balonunun hacminin hesaplanmasında kullanılan parametrelerden biridir. Gaz potansiyelinin hesaplanması için EPA tarafından geliştirilmiş olan LandGEM modeli kullanılmıştır. Şekil 3.17’de kullanılan LandGEM modelin ara yüzü gösterilmektedir.

Şekil 3.17. LandGEM model ara yüzü

LandGEM modelinde gaz hesabı birinci derece ayrışma oranı denkleminin (3.1) kullanılması ile gerçekleştirilmektedir. Harmandalı DADT için LandGEM modelinin parametreleri belirlenmiştir. Bunlar, metan oluşum oranı $k = 0,05 \text{ yıl}^{-1}$, potansiyel metan oluşum kapasitesi $L_0 = 170 \text{ m}^3/\text{ton}$ 'dur. (3.1) eşitliği ile gerçekleştirilen ara yüz ve giriş parametreleri Şekil 3.18(a) ve 3.18(b)'de verilmiştir. Bu parametreler; atık alım süreleri, yıl bazında tahmini atık değerleri ile model parametreleridir. Şekil 3.19'da ise girilen veriler neticesinde yıllara göre üretilen metan gazı miktarları ve deponi gazı miktarları gösterilmiştir.

landgem-v302 (Onarildi) [Korumali Görünüm] - Excel

Dosya Giriş Ekle Sayfa Düzeni Formüller Veri Gözden Geçir Görünüm Ne yapmak istediğinizi söyleyin...

B12 Methane Generation Rate, k (year⁻¹)

USER INPUTS Landfill Name or Identifier: Harmandali

1: PROVIDE LANDFILL CHARACTERISTICS

Landfill Open Year: 1992

Landfill Closure Year: 2025

Have Model Calculate Closure Year? ☐ Yes ☒ No

Waste Design Capacity: short tons

2: DETERMINE MODEL PARAMETERS

Methane Generation Rate, k (year⁻¹):

Potential Methane Generation Capacity, L₀ (m³/Mg): CAA Conventional - 170

NMOC Concentration (ppmv as hexane): CAA - 4,000

Methane Content (% by volume): CAA - 50% by volume

4: ENTER WASTE ACCEPTANCE RATES

Input Units: short tons/year

Year	Input Units (short tons/year)	Calculated Units (Mg/year)
1992	638.750	580.682
1993	688.450	625.864
1994	718.490	653.173
1995	803.350	730.318
1996	889.980	809.073
1997	927.710	843.373
1998	986.960	897.236
1999	1.023.230	930.209
2000	1.058.150	961.955
2001	1.086.480	987.709
2002	1.099.280	999.345
2003	1.119.920	1.018.109
2004	1.186.850	1.078.955

(a)

landgem-v302 (Onarildi) [Korumali Görünüm] - Excel

Dosya Giriş Ekle Sayfa Düzeni Formüller Veri Gözden Geçir Görünüm Ne yapmak istediğinizi söyleyin...

J56 =(M56+P56+S56+V56+Y56+AB56+AE56+AH56+AK56+AN56+AQ56+AT56+AW56+AZ56+BC56+BF56+BI56+BL56)

METHANE Landfill Name or Identifier: Harmandali

First-Order Decomposition Rate Equation: $Q_{CH_4} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=0.1}^1 k L_0 \left(\frac{M_i}{10} \right) e^{-k t_{ij}}$

Where,

Q_{CH₄} = annual methane generation in the year of the calculation (m³/year)

i = 1-year time increment

n = (year of the calculation) - (initial year of waste acceptance)

j = 0.1-year time increment

k = methane generation rate (year⁻¹)

L₀ = potential methane generation capacity (m³/Mg)

M_i = mass of waste accepted in the ith year (Mg)

t_{ij} = age of the jth section of waste mass M_i accepted in the ith year (decimal years, e.g., 3.2 years)

Model Parameters from User Inputs:

k = 0.050 year⁻¹

L₀ = 170 m³/Mg

When Model Calculates Closure Year...

Final Non-Zero Acceptance Entered = 929.091 megagrams in 2022

Waste Design Capacity = megagrams

Closure Year (with 80-year limit) = 2025

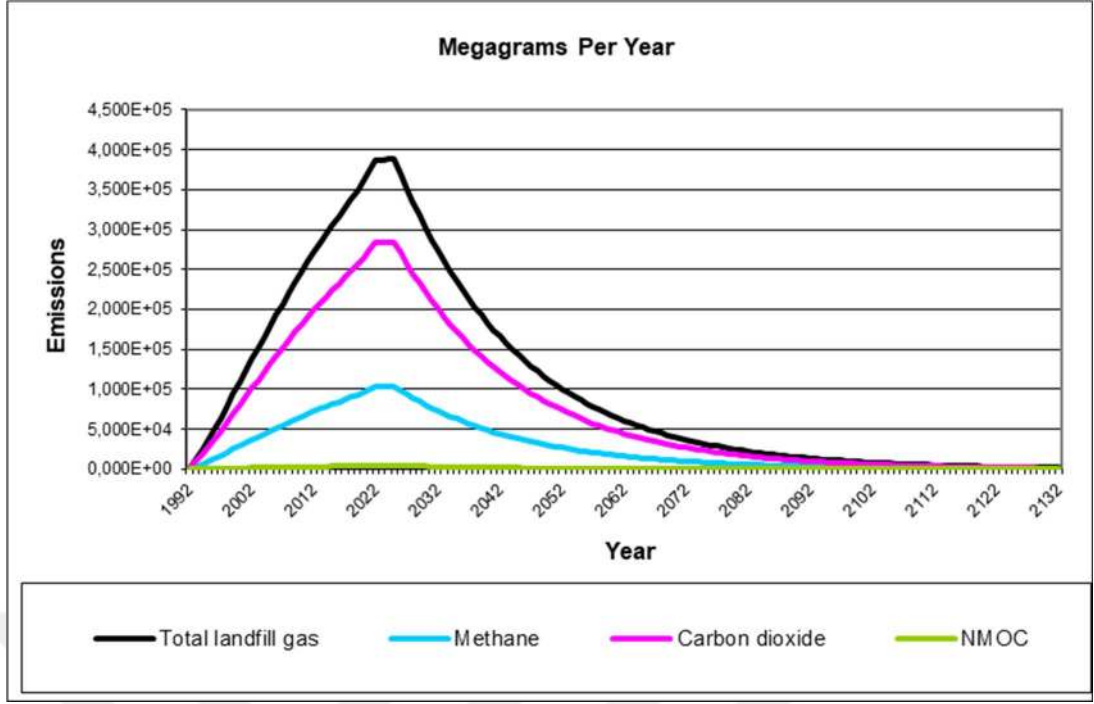
Actual Closure Year (without limit) = 2025

Model Waste Acceptance Limit = 80 years

(b)

Şekil 3.18. LandGEM; a) model giriş parametreleri ve b) hesaplama ara yüzü

LandGEM modelinde metan içeriği hacimce %50 olarak tanımlanmıştır. Saha ölçümleri ile bu oran doğrulanmıştır. LandGEM modeli ile depolama alanındaki toplam deponi gaz, metan ve karbondioksit emisyonları hesaplanmıştır.

Şekil 3.19. LandGEM modeli hesaplanan gaz miktarları ve yıllara göre dağılımları

Şekil 3.19 incelendiğinde, en büyük gaz oluşumu atık dökümünün tahmini olarak terk edileceği yıl olan 2025'te gözlenmektedir. Harmandalı DADT nezdinde LandGEM modeli ile gerçekleştirilen hesaplamada, deponi gazının oluşumu 2025 yılında, toplamda $3,109 \times 10^8$ m³/yıl, total deponi gazının ise $1,554 \times 10^8$ m³/yıl metan gazının oluşacağı öngörülmüştür. Aşağıda LandGEM modelinde kullanılan korelasyon işleminin eşitlikleri verilmiştir.

$$\begin{aligned}
 \sum_{i=1}^n xi &= \sum_{i=1}^n (xi - \bar{x}) = \sum_{i=1}^n xi - \sum_{i=1}^n \bar{x} = \sum_{i=1}^n xi - n\bar{x} \\
 &= \sum_{i=1}^n xi - n(\sum_{i=1}^n xi)/n = \sum_{i=1}^n xi - \sum_{i=1}^n xi = 0
 \end{aligned} \tag{3.5}$$

(3.5) eşitliğinde LandGEM modelin yaklaşım korelasyonlarının bir önceki verinin ortalama değerinden çıkarılarak sıfıra yaklaştırılması sonucunda oluşan matematiksel ifadeler yer almaktadır.

Tüm bu hesaplamaların gerçekleştirilmesi neticesinde, elektrik üretim tesisinin kurulabilmesi ve içerisindeki ekipmanların belirlenebilmesi önem arz etmektedir. Bu hesaplamalar için bazı mühendislik kabulleri yapılmalıdır. Harmandalı DADT için iki

adet kabul yapılmıştır. Bunlar elektrik üretim tesisinin amortisman süresi ve depolama sahası içerisinde çekilebilecek gaz miktarlarıdır.

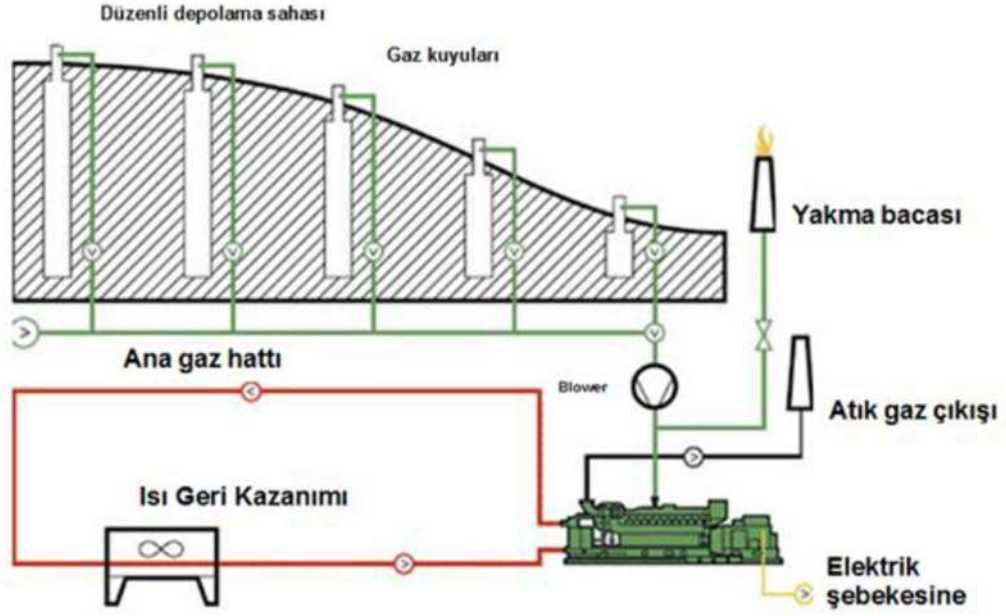
Elektrik üretim tesisinin amortisman süresi dört yıl, depolama sahası içerisinde çekilebilecek gaz miktarı ise %50 olarak kabul edilmiştir. Böylece kurulacak tesislerin kapasiteleri ve büyüklükleri belirlenmiştir.

3.2.2. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi Elektrik Üretim Prosesi

Sahada depolanan ve serme sıkıştırma işlemine tabi tutulan katı atıklar dört ay süre ile bekletilmektedir. Bekletilen atıklar metan ve diğer gazları üretmeye başladığında rigolleme işlemlerine başlanılmaktadır. Rigolleme işlemleri tamamlanan platformlardan gazların çekilebilmesi için ana gaz aktarma istasyonları kurulmaktadır. Bu istasyonların kurulmasına müteakip sahadan buster ünitesi yardımı ile gaz çekilip elektrik üretim alanına iletilmektedir.

Öte yandan gazların iletimi aşamasında bazı problemlerle karşılaşılmaktadır. Bunlardan en önemlisi deponi gazların ekzotermik tepkimeler sonucunda oluşmasında kaynaklı olan sıcaklık faktörüdür. Bunun için gazların soğutulması hem elektrik üretimini hem de gaz jeneratörlerinin atık ısı akışını kolaylaştırması için elzemdir. Bu nedenle buster ünitesi ile çekilen gazlar chiller ünitesinden geçirilmektedir. Belirli dereceye ve yoğunluğa getirilen gazlar ise elektrik çevrimde kullanılabilmesi için elimine yöntemine kullanılmaktadır.

Harmandalı DADT’de yıkama ve filtreleme metotları ile metan gazı sistemde kalacak şekilde elimine edilmektedir. Elimine edilen metan gazı gaz motorlarına iletilmektedir. 1,47 MWh üretim kapasitesine sahip gaz motorları haznesinde metan gazını sıkıştırarak bujilerin yardımı ile yakılmaktadır. Bu yakma neticesinde 1500 d/dk dönen alternatörler sayesinde 400 V’luk elektrik enerjisi üretilmektedir. Yükseltici transformatörler sayesinde 400 V’luk enerji 34,5 kV’a yükseltilerek enterkonnekte hatta iletilmektedir. Şekil 3.20’de Harmandalı DADT’nin prosesi verilmektedir.

Şekil 3.20. Harmandalı DADT'nin genel prosesi

Depo gazından (LFG – landfill gases) yararlanma şekilleri; biyooksidasyonu, bacada yakma, ticari CO₂ üretimi, içten yanmalı motorlar, gaz türbinleri, ORC (organik rankin döngüsü - organic rankine cycle) motorları, buhar sistemleri, yakıt hücreleri, metanol üretimi, sızıntı suyu buharlaştırılması, doğrudan kullanım ve CNG (compressed natural gas) dönüştürme şeklinde sıralanabilir [52-54]. Bunlardan en yaygın olanı gaz motorlarında elektrik elde edilmesidir ve üç ana aşamadan oluşur [55]. Bunlar; gaz toplama ve şartlandırma grubu, gaz jeneratör grubu ve elektrik üretim ve dağıtım sistemidir [56]. Gaz toplama ve şartlandırma grubunda; gaz iletim hatları, sızıntı suyu boşaltma sistemi, yoğunlaşan su tahliye sistemi ve gaz toplama istasyonu (manifold) bulunmaktadır. Gaz jeneratör grubunda; gaz motoru, jeneratör, kontrol sistemi ve motor şalteri bulunmaktadır. Elektrik üretim ve dağıtım sisteminde; yükseltici trafo, OG (orta gerilim) anahtarlama sistemi ve OG enerji nakli yer almaktadır [57-60]. Harmandalı DADT'de gaz motorları ile elektrik enerjisi üretimi prosesi kullanılarak, deponi gazından yararlanılmaktadır.

Gaz jeneratörleri müşteri taleplerine göre farklı tasarım ve özelliklerde üretilmektedir. Şekil 3.21'de gösterilen gaz jeneratörleri konteyner tip gaz jeneratörleridir [61-62]. Bu tip jeneratörlerin avantajları güçlü soğutma sistemlerinin bulunması, uzaktan kontrol avantajı, korunaklı olması ve kojeneratif sistemlere

uyumlu olmalarıdır. Dezavantajları ise yüksek gürültü, küçük bir problemde ani duruş vermeleridir [63].

Harmandalı DADT bünyesinde 22 adet konteyner tipi gaz jeneratörü, 22 adet yükseltici transformatör, iki adet buster ünitesi, iki adet chiller ünitesi, bir adet flare ünitesi, bir adet uzaktan kontrol binası ve bir adet idari ofis bulunmaktadır. Herhangi bir acil durumda (deprem, sel, heyelan vb. durumlar) gaz jeneratörlerinin elektrik enerjisi üretimi durmaktadır. Bu duruş ile birlikte çöp depolama sahasında metan gazı üretimi durmamaktadır. Bu nedenle CO₂'den 21 kat daha fazla sera gazı etkisine sahip metan gazı açıkta yakılarak bertaraf edilmektedir. Bu bertaraf flare ünitesi ile gerçekleştirilmektedir. Genel anlamda Harmandalı DADT'nin elektrik enerjisi üretim alanı Şekil 3.21'de gösterilmiştir.

Şekil 3.21. Harmandalı DADT elektrik üretim alanı

Harmandalı DADT'de gaz jeneratörlerinden elektrik enerjisi üretim sisteminin kurulması projelendirilmiştir. Bu projede kurulu güç ve balon hacmi hesaplaması LandGEM modeli ile belirlenen metan ve deponi gazı miktarına göre hesaplanmıştır.

Haziran 2021 ayı ile birlikte her biri 1,47 MWe üretim kapasitesine sahip 22 adet gaz jeneratörünün kurulumu tamamlanmış olup elektrik üretimine 32,34 MW/h'lik kapasite ile kesintisiz devam edilmektedir. Harmandalı DADT günde 776,16 MWe'lik elektrik enerjisi üretmektedir. Bu da yaklaşık 190.000 hanenin elektrik ihtiyacını karşılamaktadır. Ayrıca Tesis kendi kulvarlarında Türkiye'nin ikinci en büyük deponi gazından elektrik enerjisi üretimi tesisidir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Çoklu Regresyon Yöntemi ile Elektrik Üretimi Verim Analizi

4.1.1. Çoklu Regresyon Analizi ile Verim Analizi

Çoklu regresyon, bir iş veya işleyişin (verimlilik, modelleme vs.) bir bağımlı değişken ve ikiden fazla bağımsız değişken ile birlikte, ölçümlerden, deneysel sonuçlardan veya gözlemlerle elde edilen verilerin bir istatistiksel işlem bütünü ile korelasyona uğratılmasıdır. Çoklu regresyon analizinin amacı, bağımsız değişkenlerin olguya etkilerinin bütünsel veya tekli olacak şekilde irdelenmesi sağlamaktır [64]. Bu amaç doğrultusunda olguya etki eden bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne derece etkiledikleri önem kazanmaktadır. Doğru sonuca ulaşmak için anlamsız veriler değerlendirme dışı bırakılmaktadır. Böylece anlamlı veriler üzerinde korelasyon gerçekleştirilmektedir.

Yaklaşım modeli ile bir öncekinin ortalamasının kendisinden çıkartılması şekilde devam edilen ve bir korelasyon işleminin yapıldığı analizler regresyon analizi şeklinde adlandırılmaktadırlar. Regresyon analizi ile bağımlı değişkenin bağımsız değişkenler karşısında nasıl değiştiği anlaşılırken çoklu girdisi olan problemlerin ise istatistiksel çözümlerinin sağlanması kolaylaşmaktadır. Excelde gerçekleştirilebilen bu analizde, çoklu R kısmının bire yakın olması olasılığı arttırılmış olmaktadır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin bir birleri ile olan durumları ise aralarında bulunan fark ile anlaşılabilir [65].

Bu tezde, çoklu regresyon yöntemi, elektrik enerjisi üretim tesisinin elektrik üretim verimliliğini tespit etmek amacıyla kullanılmıştır. Regresyon analizi, Microsoft Office programlarından biri olan excel programında gerçekleştirilmiştir. Excel programına uzantı eklenerek veri sekmesi çağırılmaktadır. Veri sekmesi içerisindeki Regresyon bloğu regresyon işlemini gerçekleştirmektedir. Girilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne derece etkilediği elde edilen sonuçlar ile anlaşılmaktadır. Analizde çoklu R kısmı etkiye oranını yani bu tezde verimi belirtmektedir.

Bu tez kapsamında Harmandalı DADT'nin elektrik üretim verimliliği incelenmiştir. Veri analizlerinde herhangi bir hata ile karşılaşmamak için elde edilen verilerin ve değerlendirmeleri tek tek gözden geçirilmiştir. Bu gözlemlerden biri olan

elektrik enerjisi üretimi veriminin yıllık olarak analizi yapıldığında hatalı sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir. Harmandalı DADT'nin elektrik enerjisi üretim verimliliği hesaplanmasında bir hata ile karşılaşmamak için veriler yıllık değil aylık olarak değerlendirilmiştir. Yıllık gerçekleştirilen verim analizlerinde tesisin elektrik üretim verimliliğinin belli dönemlerde maksimum olduğu belirlenmiştir. Ancak verimin maksimum olduğu günlerde gaz jeneratörlerinin duruş yaptığı, gaz verimliliğinin düşük olduğu ve rigollemenin yavaş olduğu tespit edilmiştir. Böylece veri analizinin hatalı olduğu değerlendirilmiştir. Aylık gerçekleştirilen verimlilik analizlerinde ise verimliliği etkileyen parametrelerin değişimlerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle analizler ay ay değerlendirilmiştir.

4.1.2. Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi Verileri

Çöp depolama sahalarının elektrik üretimi genellikle gaz jeneratörleri ile gerçekleştirilmektedir. Depolama sahalarındaki metan gazı kalitesi elektrik üretimi için kritik parametrelerdendir. Günlük gerçekleştirilen gaz analizlerinde, metan gazı kalitesinin %55-%60 arasında değiştiği belirlenmiştir. Bu değer gaz jeneratörleri için en uygun değerdir. Geçmiş yıllarda gerçekleştirilen gaz ölçümleri kontrol edildiğinde metan gazı kalitesinin yaklaşık bu değerler arasında olduğu görülmüştür. Bundan dolayı verimlilik hesabı gerçekleştirilirken metan gazı kalitesi parametresi kullanılmamıştır.

Harmandalı DADT' nin kurulu gücünün hesaplanması aşağıda verilmiştir:

$$\begin{aligned} \text{Kurulu güç} &= \text{metan gazı miktarı} \times \text{metan gazı ısı değeri} \\ &\times \text{gaz jeneratörlerinin çevrim faktörü} \end{aligned} \quad (4.1)$$

Bu projede gerçekleştirilen çalışmalar ve hesaplamalar neticesinde tesisin kurulu gücü 39,69 MWe olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama neticesinde 1,47 MWe üretim kapasitesine sahip 27 adet gaz jeneratörünün kullanılması gerektiği belirlenmiştir ($27 \times 1,47 = 39,69 \text{ MW}$).

Harmandalı DADT'de kullanılan balon hacmi aşağıdaki eşitlikle bulunur:

Balon hacmi

$$= \text{gaz jeneratörünün saatlik bertaraf ettiği gaz miktarı} \quad (4.2) \\ \times \text{gaz jeneratörü sayısı}$$

Her bir gaz jeneratörünün bertaraf ettiği metan gazı miktarı yaklaşık 650-750 m³ civarındadır. Bu doğrultuda gaz jeneratörlerinin yaklaşık bir saat boyunca aktif çalışabilmesi için gereken metan gazı miktarı $700 \times 27 = 18.900,00 \text{ m}^3$ olarak hesaplanmıştır. Bu hesap neticesinde balonun hacmi 20.000 m³ civarında olması gerektiği değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler neticesinde 20.000 m³'lük gaz bolunu ve 27 adet gaz jeneratörü Harmandalı DADT'ye kurulmuştur.

Harmandalı DADT'nin deneme üretimi sırasında, sistemin kararlı hale gelmesi, eksik noktalar, bakım ve acil müdahale senaryoları oluşturulmuştur. Bunun nedeni elektrik üretimindeki aksaklıklarını en aza indirilmesidir. Planlanan üretim miktarının, üretimden bir gün önce Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi'ne (EPIAŞ) bildirilmesi zorunludur. Böylece üretilecek elektrik enerjisi miktarı devlete karşı taahhüt edilmiş olur. Herhangi bir nedenle taahhüt edilen miktarda elektrik enerjisi üretimi yapılamadığı takdirde tesis, sözleşme gereği cezai işleme tabii tutulur. Bu cezai işleme tabi tutulmamak ve CO₂'ten 21 kat daha fazla sera etkisine sahip CH₄ (metan) gazının atmosfere salınımının engellenmesi için verimlilik analizleri ile tesisin sürdürülebilirliğinin sağlanması önem arz etmektedir.

Her elektrik üretim tesisinde olduğu gibi Harmandalı DADT elektrik üretiminde problemlerle karşılaşmaktadır. Elektrik üretiminde karşılaşılan bu problemler elektrik üretiminin verimliliğini düşürmektedir. Verimliliği düşüren problemler ise üç başlık altında sıralanmaktadır. Bunlar; personel nedenli problemler, çöp depolama sahası nedenli problemler ve bakım-arıza süreleri nedenli problemlerdir. Personel nedenli problemlere; uzun olan çalışma süreleri, maruz kalınan deponi gaz neticesinde personelin sık hastalanması ve konusunda yeterli personel bulunamaması örnek olarak verilebilmektedir. Çöp sızıntı sularının metan gazı kararlılığını bozması, yanlış yükleme programları, kapatmaların geç kalması, plansızlık vb. gibi nedenler çöp depolama sahası nedenli problemlerdir. Bakımı yapacak teknik personel yetersizliği, yurtdışı menşeli ürünlere müdahalenin yapılamaması, yapılsa bile uzun sürmesi,

gerekli ekip, ekipman ve yedek parçanın yurtdışından gelmesi gibi problemler ise bakım ve arıza nedenli problemlere örneklerdir.

Yukarıda bahsi geçen tüm bu problemlere rağmen YEK'lerin en verimli şekilde kullanılması, atığın bertaraf edilmesi ve elektrik enerjisi üretiminin devamlılığı hususları gelişen teknolojinin ve mühendislik birikiminin bir sonucudur. Gerçekleştirilen çalışmalar ve gözlemlerde yapılan birkaç değişikliğin, elektrik üretimini çok azda olsa arttırdığı tespit edilmiştir. Personel kaynaklı verim düşüklüğünde, personel çalışma sürelerinin bir günde altı saati geçmeyecek şekilde dört ayrı postaya ayrıldığında hem çalışma süreleri düzelmiş hem de personelin maruz kaldığı deponi gazı miktarı azalmıştır. Böylece personellerin sık hasta olmalarının önüne geçilmiş ve proses sürdürülebilir hale gelmiştir. Çöp depolama alanından kaynaklı nedenlerin çözümüne çöp depolama platformlarının tek tek haritalanması ve çöp yükleme planlarının oluşturulması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu planlar ile çöp depolama bir düzen ile sağlanmıştır. Çöp depolamanın yedi metreyi geçmeyecek şekilde yapılması ile iş makinalarının tek seferde rigol hatlarını açmasıyla sağlanmaktadır. Bu zamandan ve işçilikten tasarrufu netice vermiştir. Ayrıca çöp kapama süreleri dolum planları ile belirlenmiştir. Daha fazla verim sağlanabilmesi için çöp kapamalarının platforma serme sıkıştırma işlemi uygulandıktan sonra dört ile yedi saat içerisinde gerçekleştirilerek verimi artışı sağlanmıştır. Kapatmaların optimum şekilde sağlanan platformlarda metan gazı miktarının %8 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu fazlalık bağımlı değişken olan elektrik enerjisi üretimine yansımıştır.

Aynı zamanda elektrik üretim verilerinin takibinin gerçekleştirilmesi ileride kurulacak tesislere ışık olacaktır. Bu nedenle Harmandalı DADT'de mühendisler EPİAŞ şeffaflık platformu ile elektrik üretim, elektrik piyasaları, elektrik tüketim, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması (YEKDEM), elektrik iletim vb. verilerini takip etmektedir. Harmandalı DADT'nin bir günlük elektrik üretim verisi aşağıdaki Şekil 4.1'de sunulmuştur.

EXIST ŞEFFAFLIK PLATFORMU													
PLATFORM HAKKINDA KESİNLEŞMEMİŞ PTF ELEKTRİK PIYASALARI ELEKTRİK ÜRETİM Planlama KGÜP KUDÜP EAK Gerçekleşen Üretim Lisanslı Santral Yatırımları ELEKTRİK TÜKETİM YEKDEM													
Kesinleşmiş Günlük Üretim Planı (KGÜP) Veri Kaynağı: TEİAŞ													
Baslangıç Tarihi: 10.01.2022 Bitiş Tarihi: 11.01.2022 Organizasyon Adı: İZMİR NOVTEK ENERJİ EL UEVCS Adı: TÖMÜ Bölge: TÖMÜ Uygula													
Tarih	Saat	Toplam (MWh)	Doğal Gaz	Rüzgar	Linyit	Taş Kömür	İthal Kömür	Fuel Oil	Jeotermal	Barajlı	Nafta	Biyokütle	
10.01.2022	00:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	01:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	02:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	03:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	04:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	05:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	06:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	07:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	08:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	09:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	10:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	11:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	
10.01.2022	12:00	25.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	25.50	

Şekil 4.1. EPIAŞ şeffaflık platformu Harmandalı DADT elektrik üretim verisi

Ayrıca, İzmir ili atık verileri ile bu tez kapsamında hazırlanan çalışmalarda 2022 yılı itibari ile KABT'lere gelen katı atıkların İzmir ili nüfusuna oranlandığında kişi başına düşen atık miktarı 1,27 kg/gün olarak hesaplanmıştır. Hazırlanan 50 yıllık nüfus projeksiyonlarında geometrik yöntem ile hesaplandığında 2072 yılında kişi başına düşen atık miktarının 2,16 kg/gün olacağı ön görülmüştür. Sonrasında Harmandalı DADT nezdinde yapılan çalışmada 1 ton çöpün yaklaşık 50-240 m³ arasında metan gazı oluşturduğu tespit edilmiştir. 1 m³ metan gazından yaklaşık 2 kW elektrik enerjisi ürettiği belirlenmiştir.

4.2. Verimlilik Analizi

Harmandalı DADT'de elde edilen elektrik enerjisi üretimi 2020 yılından bu yana gerçekleştirildiği için elektrik enerjisi üretim veri analizi 2020 ve 2021 yılları için aylık olarak yapılmıştır. 2021 yılı sonu ve 2022 yılı itibariyle tesiste meydana gelen çatlak, kabarma ve heyelanlar nedeni ile rigol hatları zarar görmüş, kopmuş ve kullanılamaz hale gelmiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında 2022 yılı içerisinde üretilen elektrik enerjisi miktarı, tesise getirilen çöp miktarı karşısında tutarsız olduğu gözlemlenmiştir. Bu tutarsızlık neticesinde tezin doğruluğu açısından, 2022 yılında üretilen elektrik enerjisi miktarı hesaplama alınmamıştır.

Literatürde gerçekleştirilen çalışmalarda DADT'lerin verimlilikleri en fazla %35-%40 aralığında olmaktadır [66] denilmektedir. Bu bağlamda Harmandalı DADT 2020-2021 yıllarına ait çoklu regresyon yöntemi ile aylık gerçekleştirilen elektrik enerjisi üretim verimlilikleri Tablo 4.1–4.24 arasında verilmiştir.

Tablo 4.1. 2020 Ocak ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,312570007							
R Kare	0,097700009							
Ayarlı R Kare	-0,002555545							
Standart Hata	31324,76878							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	2868686988	956228995,9	0,974509688	0,419236483			
Fark	27	26493510754	981241139					
Toplam	30	29362197742						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	1092760,567	688994,956	1,586021142	0,124378333	-320940,3098	2506461,443	-320940,3098	2506461,443
X Değişkeni 1	-158,230938	154,0198535	-1,02734118	0,313376105	-474,2535735	157,7916975	-474,2535735	157,7916975
X Değişkeni 2	110,0714704	444,4699437	0,2476466	0,806281482	-801,9055237	1022,048464	-801,9055237	1022,048464
X Değişkeni 3	-739,1015075	784,3953441	-0,942256367	0,354416587	-2348,547811	870,3447964	-2348,547811	870,3447964

Tablo 4.2. 2020 Şubat ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,495886619							
R Kare	0,245903539							
Ayarlı R Kare	0,155411964							
Standart Hata	8570,334684							
Gözlem	29							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	598788498,8	199596166,3	2,717419147	0,066041814			
Fark	25	1836265915	73450636,6					
Toplam	28	2435054414						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	154874,8849	164003,4911	0,944338952	0,354034323	-182896,6278	492646,3976	-182896,6278	492646,3976
X Değişkeni 1	55,42125581	36,78183287	1,50675623	0,144406028	-20,33234702	131,1748586	-20,33234702	131,1748586
X Değişkeni 2	-73,23162024	120,1966771	-0,609264932	0,547846322	-320,7813106	174,3180701	-320,7813106	174,3180701
X Değişkeni 3	-610,808172	247,1967557	-2,470939274	0,020644002	-1119,91942	-101,6969236	-1119,91942	-101,6969236

Tablo 4.3. 2020 Mart ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,138577314							
R Kare	0,019203672							
Ayarlı R Kare	-0,089773698							
Standart Hata	1956,267894							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	2023139,668	674379,8893	0,176217062	0,911567146			
Fark	27	103328570	3826984,074					
Toplam	30	105351709,7						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	352293,7797	40628,9232	8,671009516	2,75573E-09	268930,1153	435657,4442	268930,1153	435657,4442
X Değişkeni 1	2,746581001	9,188986319	0,298899237	0,767305476	-16,10766154	21,60082355	-16,10766154	21,60082355
X Değişkeni 2	-8,257902636	32,00438956	-0,258024063	0,798344952	-73,92548579	57,40968052	-73,92548579	57,40968052
X Değişkeni 3	21,45504738	54,9642371	0,390345587	0,699343735	-91,32225162	134,2323464	-91,32225162	134,2323464

Tablo 4.4. 2020 Nisan ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,346059384							
R Kare	0,119757097							
Ayarlı R Kare	0,018190608							
Standart Hata	11676,13899							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	482248169,9	160749390	1,179100493	0,336853207			
Fark	26	3544637767	136332221,8					
Toplam	29	4026885937						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	136673,1113	233725,0171	0,584760301	0,563749465	-343755,5419	617101,7644	-343755,5419	617101,7644
X Değişkeni 1	50,40288806	52,9081214	0,952649361	0,349540942	-58,35131301	159,1570891	-58,35131301	159,1570891
X Değişkeni 2	-281,6590348	168,692332	-1,66966116	0,106984556	-628,4110894	65,09301983	-628,4110894	65,09301983
X Değişkeni 3	114,6515793	305,2628529	0,375583135	0,710273714	-512,8252014	742,1283599	-512,8252014	742,1283599

Tablo 4.5. 2020 Mayıs ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,185012642							
R Kare	0,034229678							
Ayarlı R Kare	-0,073078136							
Standart Hata	10838,42041							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	112415113,4	37471704	0,318985882	0,811536642			
Fark	27	3171726641	1,17E+08					
Toplam	30	3284141755						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	430533,0247	57881,62332	7,438164	5,31054E-08	311769,7436	549296,3058	311769,7436	549296,3058
X Değişkeni 1	-10,32638093	12,97463612	-0,79589	0,433038193	-36,94813527	16,29537341	-36,94813527	16,29537341
X Değişkeni 2	-52,52322076	138,3349258	-0,37968	0,707151906	-336,3630431	231,3166015	-336,3630431	231,3166015
X Değişkeni 3	-145,6919376	293,419323	-0,49653	0,623538038	-747,7386587	456,3547835	-747,7386587	456,3547835

Tablo 4.6. 2020 Haziran ayına ait regresyon analizi

Regresyon İstatistikleri								
Çoklu R	0,191806763							
R Kare	0,036789834							
Ayarlı R Kare	-0,0743498							
Standart Hata	20376,21976							
Gözlem	30							
ANOVA								
	df	SS	MS	F	Anlamlılık F			
Regresyon	3	412313308,5	137437769,5	0,331023531	0,802954554			
Fark	26	10794948628	415190331,9					
Toplam	29	11207261937						
	Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri	Düşük %95	Yüksek %95	Düşük 95,0%	Yüksek 95,0%
Kesişim	277779,4598	109109,9013	2,545868491	0,017171599	53500,84559	502058,0741	53500,84559	502058,0741
X Değişkeni 1	23,00281757	24,71573106	0,930695415	0,360572862	-27,80109522	73,80673036	-27,80109522	73,80673036
X Değişkeni 2	98,96981758	333,1169601	0,297102308	0,768749146	-585,7619003	783,7015355	-585,7619003	783,7015355
X Değişkeni 3	-124,7543645	480,9607448	-0,259385752	0,797380422	-1113,383334	863,8746053	-1113,383334	863,8746053

Tablo 4.7. 2020 Temmuz ayına ait regresyon analizi

Regresyon İstatistikleri								
Çoklu R	0,322210677							
R Kare	0,10381972							
Ayarlı R Kare	0,004244134							
Standart Hata	52378,52588							
Gözlem	31							
ANOVA								
	df	SS	MS	F	Anlamlılık F			
Regresyon	3	8581333484	2860444495	1,042622233	0,389618146			
Fark	27	74074769284	2743509973					
Toplam	30	82656102768						
	Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri	Düşük %95	Yüksek %95	Düşük 95,0%	Yüksek 95,0%
Kesişim	171690,8769	261970,8365	0,655381642	0,517767723	-365828,8799	709210,6338	-365828,8799	709210,6338
X Değişkeni 1	30,68600402	63,23575155	0,48526353	0,631403754	-99,06304074	160,4350488	-99,06304074	160,4350488
X Değişkeni 2	230,688911	725,488237	0,317977466	0,752948397	-1257,889993	1719,267815	-1257,889993	1719,267815
X Değişkeni 3	1923,421377	1242,238843	1,548350696	0,133180757	-625,4421904	4472,284945	-625,4421904	4472,284945

Tablo 4.8. 2020 Ağustos ayına ait regresyon analizi

Regresyon İstatistikleri								
Çoklu R	0,405790174							
R Kare	0,164665665							
Ayarlı R Kare	0,071850739							
Standart Hata	48112,49062							
Gözlem	31							
ANOVA								
	df	SS	MS	F	Anlamlılık F			
Regresyon	3	12320324985	4106774995	1,774129144	0,175855712			
Fark	27	62499917357	2314811754					
Toplam	30	74820242342						
	Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri	Düşük %95	Yüksek %95	Düşük 95,0%	Yüksek 95,0%
Kesişim	1064927,575	308647,0451	3,45030867	0,00185567	431636,1495	1698219,001	431636,1495	1698219,001
X Değişkeni 1	-131,4968988	64,46201722	-2,039912874	0,05125272	-263,7620329	0,768235247	-263,7620329	0,768235247
X Değişkeni 2	-487,6604918	744,4033483	-0,655102496	0,517944664	-2015,049998	1039,729015	-2015,049998	1039,729015
X Değişkeni 3	-2078,253562	1433,576439	-1,449698464	0,158659917	-5019,709448	863,2023239	-5019,709448	863,2023239

Tablo 4.9. 2020 Eylül ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,210250395							
R Kare	0,044205228							
Ayarlı R Kare	-0,066078784							
Standart Hata	50205,29689							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	3030968451	1010322817	0,400830797	0,753560995			
Fark	26	65534867736	2520571836					
Toplam	29	68565836187						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	152935,7228	260620,2558	0,586814414	0,562389535	-382776,8853	688648,3308	-382776,8853	688648,3308
X Değişkeni 1	30,73043347	59,6315876	0,515338174	0,610670941	-91,84405031	153,3049172	-91,84405031	153,3049172
X Değişkeni 2	505,4008333	704,100654	0,717796284	0,479283304	-941,8987889	1952,700455	-941,8987889	1952,700455
X Değişkeni 3	861,665187	1288,412797	0,66878037	0,509530501	-1786,705246	3510,03562	-1786,705246	3510,03562

Tablo 4.10. 2020 Ekim ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,447267156							
R Kare	0,200047909							
Ayarlı R Kare	0,111164343							
Standart Hata	37164,33301							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	9325808373	3108602791	2,250673755	0,105254517			
Fark	27	37292066498	1381187648					
Toplam	30	46617874871						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	745682,8871	197885,4823	3,768254641	0,000814375	339655,4158	1151710,358	339655,4158	1151710,358
X Değişkeni 1	-70,40793721	43,82473485	-1,606579879	0,1197801	-160,3288656	19,51299113	-160,3288656	19,51299113
X Değişkeni 2	-983,333645	499,3614107	-1,969181726	0,05927365	-2007,938346	41,27161665	-2007,938346	41,27161665
X Değişkeni 3	1215,663894	900,9682277	1,349286086	0,188451918	-632,9702101	3064,297998	-632,9702101	3064,297998

Tablo 4.11. 2020 Kasım ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,072488357							
R Kare	0,005254562							
Ayarlı R Kare	-0,109523758							
Standart Hata	31376,4221							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	135208733,8	45069577,92	0,045780091	0,986698602			
Fark	26	25596476453	984479863,6					
Toplam	29	25731685187						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	543566,472	158658,3565	3,426018547	0,002045908	217439,5495	869693,3945	217439,5495	869693,3945
X Değişkeni 1	-7,187747403	34,19431785	-0,210202977	0,835147849	-77,47517439	63,09967958	-77,47517439	63,09967958
X Değişkeni 2	18,1868068	430,4721784	0,042248507	0,966623377	-866,6614285	903,0350421	-866,6614285	903,0350421
X Değişkeni 3	252,5946047	877,4633391	0,287869126	0,775729152	-1551,05712	2056,24633	-1551,05712	2056,24633

Tablo 4.12. 2020 Aralık ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,440327171							
R Kare	0,193888018							
Ayarlı R Kare	0,10432002							
Standart Hata	26273,71152							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	4482932627	1494310876	2,164701922	0,11538793			
Fark	27	18638313767	690307917,3					
Toplam	30	23121246394						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	860605,8257	153630,0955	5,601804926	6,07809E-06	545382,9075	1175828,744	545382,9075	1175828,744
X Değişkeni 1	-92,11694186	37,50909425	-2,455856205	0,020776044	-169,0792461	-15,15463763	-169,0792461	-15,15463763
X Değişkeni 2	304,4714032	420,1446511	0,724682326	0,474880648	-557,5942133	1166,53702	-557,5942133	1166,53702
X Değişkeni 3	656,3178492	637,2955693	1,029848442	0,312218883	-651,3046478	1963,940346	-651,3046478	1963,940346

Tablo 4.13. 2021 Ocak ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,327635814							
R Kare	0,107345226							
Ayarlı R Kare	0,008161363							
Standart Hata	24794,66025							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	1996086201	665362066,9	1,082285187	0,373287387			
Fark	27	16598929773	614775176,8					
Toplam	30	18595015974						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	708704,4358	178090,563	3,979460921	0,000467269	343292,784	1074116,088	343292,784	1074116,088
X Değişkeni 1	-46,45066418	34,161766	-1,359726666	0,185163968	-116,5448182	23,6434898	-116,5448182	23,6434898
X Değişkeni 2	18,44963893	407,1700566	0,045311876	0,964192197	-816,9943086	853,8935864	-816,9943086	853,8935864
X Değişkeni 3	-837,580071	572,3789321	-1,463331412	0,154922022	-2012,004631	336,844489	-2012,004631	336,844489

Tablo 4.14. 2021 Şubat ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,292078354							
R Kare	0,085309765							
Ayarlı R Kare	-0,029026514							
Standart Hata	37813,21631							
Gözlem	28							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	3200539434	1066846478	0,746130322	0,535191557			
Fark	24	34316143862	1429839328					
Toplam	27	37516683296						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	648793,732	240174,2114	2,701346361	0,012468133	153098,5224	1144488,942	153098,5224	1144488,942
X Değişkeni 1	-48,094183	52,23903228	-0,920656086	0,366392148	-155,9102466	59,72188058	-155,9102466	59,72188058
X Değişkeni 2	-497,1773875	565,1671393	-0,879699744	0,387745738	-1663,625033	669,2702583	-1663,625033	669,2702583
X Değişkeni 3	1231,438785	1060,434898	1,16125826	0,256956871	-957,1912757	3420,068845	-957,1912757	3420,068845

Tablo 4.15. 2021 Mart ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,115293999							
R Kare	0,013292706							
Ayarlı R Kare	-0,096341438							
Standart Hata	30736,75085							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	343640819	114546939,7	0,121246044	0,946792405			
Fark	27	25508192020	944747852,6					
Toplam	30	25851832839						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	457656,215	198464,9433	2,305980127	0,029024041	50439,78795	864872,642	50439,78795	864872,642
X Değişkeni 1	0,989309691	42,50952893	0,023272657	0,98160393	-86,233039	88,21165839	-86,233039	88,21165839
X Değişkeni 2	130,5498515	409,8706905	0,318514728	0,752545363	-710,435339	971,535042	-710,435339	971,535042
X Değişkeni 3	496,540912	902,9360545	0,549918136	0,586896237	-1356,130839	2349,212663	-1356,130839	2349,212663

Tablo 4.16. 2021 Nisan ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,173858725							
R Kare	0,030226856							
Ayarlı R Kare	-0,081670045							
Standart Hata	23429,55647							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	444860974,7	148286991,6	0,270131307	0,846334337			
Fark	26	14272547025	548944116,4					
Toplam	29	14717408000						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	624260,6903	154077,2677	4,051607999	0,000408589	307550,3307	940971,0498	307550,3307	940971,0498
X Değişkeni 1	-25,42903484	30,64953679	-0,829671098	0,414277782	-88,43005999	37,57199031	-88,43005999	37,57199031
X Değişkeni 2	-4,504893841	332,9809337	-0,013528984	0,989309042	-688,9570056	679,947218	-688,9570056	679,947218
X Değişkeni 3	179,1728807	668,3491281	0,268082763	0,790751086	-1194,638427	1552,984189	-1194,638427	1552,984189

Tablo 4.17. 2021 Mayıs ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,372472818							
R Kare	0,138736							
Ayarlı R Kare	0,04304							
Standart Hata	36034,22782							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	5647380862	1882460287	1,449757563	0,250328206			
Fark	27	35058570506	1298465574					
Toplam	30	40705951368						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	203461,5519	205126,166	0,991884925	0,330060153	-217422,5753	624345,6791	-217422,5753	624345,6791
X Değişkeni 1	48,73626439	40,24132162	1,211099994	0,236351425	-33,83210734	131,3046361	-33,83210734	131,3046361
X Değişkeni 2	70,34693865	434,2356695	0,162001751	0,872510745	-820,6310595	961,3249368	-820,6310595	961,3249368
X Değişkeni 3	1639,87615	917,345498	1,787631981	0,08506628	-242,361337	3522,113637	-242,361337	3522,113637

Tablo 4.18. 2021 Haziran ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,455302876							
R Kare	0,207300709							
Ayarlı R Kare	0,115835406							
Standart Hata	31917,71029							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	6926743761	2308914587	2,266440962	0,104436598			
Fark	26	26487245976	1018740230					
Toplam	29	33413989737						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	1005276,336	198429,4862	5,066164085	2,8224E-05	597398,6861	1413153,987	597398,6861	1413153,987
X Değişkeni 1	-73,22956045	40,87728434	-1,791448762	0,084869863	-157,2540218	10,79490089	-157,2540218	10,79490089
X Değişkeni 2	-489,9950789	434,8898057	-1,126710887	0,27015669	-1383,923877	403,9337193	-1383,923877	403,9337193
X Değişkeni 3	-1171,304807	860,0009419	-1,361980842	0,18488862	-2939,06206	596,4524468	-2939,06206	596,4524468

Tablo 4.19. 2021 Temmuz ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,361687261							
R Kare	0,130817674							
Ayarlı R Kare	0,034241861							
Standart Hata	12603,3307							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	645490665,2	215163555,1	1,354559378	0,277703131			
Fark	27	4288786509	158843944,8					
Toplam	30	4934277174						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	691203,0079	91040,65436	7,592245604	3,62977E-08	504403,015	878003,0007	504403,015	878003,0007
X Değişkeni 1	-21,79109616	18,34362976	-1,187938072	0,24520308	-59,42911549	15,84692316	-59,42911549	15,84692316
X Değişkeni 2	319,0788908	191,2912536	1,668026555	0,106868788	-73,4183409	711,5761225	-73,4183409	711,5761225
X Değişkeni 3	-173,904011	351,933069	-0,494139444	0,625204093	-896,0110216	548,2029996	-896,0110216	548,2029996

Tablo 4.20. 2021 Ağustos ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,170120882							
R Kare	0,028941115							
Ayarlı R Kare	-0,078954317							
Standart Hata	35110,65733							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	991999314,1	330666438	0,268232994	0,84770432			
Fark	27	33284472970	1232758258					
Toplam	30	34276472284						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	767571,9326	208861,7152	3,675024558	0,001038648	339023,0916	1196120,774	339023,0916	1196120,774
X Değişkeni 1	-37,78820419	44,4899961	-0,849364071	0,403147257	-129,0741359	53,49772748	-129,0741359	53,49772748
X Değişkeni 2	149,9223305	558,3859944	0,268492283	0,790361257	-995,7910927	1295,635754	-995,7910927	1295,635754
X Değişkeni 3	-181,6366195	866,2136856	-0,209690314	0,835483604	-1958,960293	1595,687054	-1958,960293	1595,687054

Tablo 4.21. 2021 Eylül ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,083570534							
R Kare	0,006984034							
Ayarlı R Kare	-0,107594731							
Standart Hata	17107,71027							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	53518908,61	17839636,2	0,060954001	0,979868953			
Fark	26	7609517521	292673750,8					
Toplam	29	7663036430						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	566000,3046	123430,721	4,585570755	0,000100374	312284,8239	819715,7853	312284,8239	819715,7853
X Değişkeni 1	5,591245658	24,73629463	0,226034082	0,822942407	-45,25493615	56,43742746	-45,25493615	56,43742746
X Değişkeni 2	68,93308314	225,2130051	0,306079496	0,761981631	-393,9988789	531,8650451	-393,9988789	531,8650451
X Değişkeni 3	-38,31504641	470,6070476	-0,081416219	0,935734465	-1005,661687	929,031594	-1005,661687	929,031594

Tablo 4.22. 2021 Ekim ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,310138881							
R Kare	0,096186126							
Ayarlı R Kare	-0,004237638							
Standart Hata	20487,51215							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	1206078680	402026226,5	0,957802436	0,426813878			
Fark	27	11332930161	419738154,1					
Toplam	30	12539008841						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	469869,3775	118885,7618	3,952276288	0,000502057	225935,9434	713802,8116	225935,9434	713802,8116
X Değişkeni 1	15,87395734	24,21700092	0,655488159	0,517700215	-33,81522416	65,56313884	-33,81522416	65,56313884
X Değişkeni 2	-63,46499079	275,8568076	-0,23006498	0,819775436	-629,4764068	502,5464252	-629,4764068	502,5464252
X Değişkeni 3	763,9847758	487,3007974	1,567788889	0,128576983	-235,8738711	1763,843423	-235,8738711	1763,843423

Tablo 4.23. 2021 Kasım ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,297117221							
R Kare	0,088278643							
Ayarlı R Kare	-0,016919975							
Standart Hata	41820,95692							
Gözlem	30							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	4403062004	1467687335	0,839161624	0,484748976			
Fark	26	45473803383	1748992438					
Toplam	29	49876865387						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	259181,1967	292013,0175	0,88756727	0,382910849	-341060,1572	859422,5506	-341060,1572	859422,5506
X Değişkeni 1	56,99387424	56,07369502	1,016410176	0,318799659	-58,2672566	172,2550051	-58,2672566	172,2550051
X Değişkeni 2	-173,13642	589,5300836	-0,293685471	0,771329894	-1384,932862	1038,660022	-1384,932862	1038,660022
X Değişkeni 3	1556,208125	1205,075788	1,291377805	0,207936082	-920,8606326	4033,276883	-920,8606326	4033,276883

Tablo 4.24. 2021 Aralık ayına ait regresyon analizi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>								
Çoklu R	0,341265175							
R Kare	0,11646192							
Ayarlı R Kare	0,018291022							
Standart Hata	32982,88433							
Gözlem	31							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>			
Regresyon	3	3871682176	1290560725	1,186318167	0,333495427			
Fark	27	29372507779	1087870658					
Toplam	30	33244189955						
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Kesişim	845603,9512	198100,5555	4,268559213	0,000216758	439135,1861	1252072,716	439135,1861	1252072,716
X Değişkeni 1	-32,06042365	40,27585897	-0,796020854	0,432963332	-114,6996602	50,57881286	-114,6996602	50,57881286
X Değişkeni 2	-66,15737696	432,6950311	-0,152896087	0,87961715	-953,974246	821,6594921	-953,974246	821,6594921
X Değişkeni 3	-1369,274094	778,286902	-1,759343618	0,089847983	-2966,18691	227,6387224	-2966,18691	227,6387224

Tablolarda belirtilen *Çoklu R*, bize bağımsız değişkenler karşısında değişen bağımlı değişkenin verimlilik oranını göstermektedir. Burada *t Stat* ve *P değeri* karşılaştırıldığında, bağımsız değişkenlerin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni neredeyse aynı oranda etkiledikleri değerlendirilebilmektedir. Çoklu regresyon analizinde *t Stat* ve *P değeri* öncelikli olarak incelenmektedir. Bu değerlerden hangileri 0,5 değerine yakın ise onlar bağımlı değişkeni yüksek oranda etkilediği belirlenmektedir. Bu değere çok uzak çıkan sonuçlar ise elimine edilerek değerlendirme dışı bırakılmaktadır.

Bu tezde, dört adet verimlilik noktası tespit edilmiş ve biri değerlendirme dışı bırakılmıştır. Çoklu regresyon analizinde elektrik enerjisi üretim miktarı (MWh) bağımlı değişkeni, Harmandalı DADT'ye getirilen atık miktarları (ton/gün), çöplerin kapatılması süreleri (saat) ile gaz jeneratörlerinin bakımı süreleri (saat) üç adet bağımsız değişkeni ifade etmektedir. Bağımsız değişken sayısı tesis girdileri sonucunda arttırılabilmektedir. Ancak Harmandalı DADT'de elektrik enerjisi üretimini en çok etkileyen üç parametre; atık miktarları, çöplerin kapatma süreleri ve gaz jeneratörlerinin bakım süreleridir. Bu analizde söz konusu üç parametre kullanılmıştır. Üç bağımsız değişkenin farklı korelasyonları bize elektrik üretim verimini genel anlamıyla göstermektedir.

Harmandalı DADT'ye getirilen çöp miktarı fazla olduğu dönemlerde organik atık miktarı da fazla olmuş ve üretilen metan gazı miktarı yüksek değer almıştır. Ayrıca çöpün kapatılma süreleri ve gaz jeneratörlerinin bakım süreleri ne kadar hızlıysa

Üretim yapan gaz jeneratörü sayısı düşmeyecek, böylece üretilen elektrik miktarı da fazla olacaktır. 2020 yılı ile 2021 yılı verileri incelendiğinde, bağımsız değişkenlerin en iyi olduğu durumlarda elektrik enerjisi üretiminin yükseldiği görülmüştür. 2020 yılı için Şubat, Ağustos, Ekim ve Aralık aylarında, 2021 yılında ise Haziran ayında verimliliğin %40'ın üzerine çıktığı görülmüştür. Bu dönemlerde çöp kapatmaları ile tesis bakımları optimum düzeyde yapılmış olup Harmandalı DADT maksimum verimine yakın çalıştırılmıştır.

Ancak DADT'lerin verimliliklerini düşüren çok fazla parametre vardır. Bunlardan en etkili olanlardan biri hidrojen sülfür gazının gaz jeneratörlerine bıraktığı çapaklanma etkisidir. Sülfür apağı gaz jeneratrlerindeki yanma işlemine kısıtlayarak arızalar ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle Harmandalı DADT bazı zamanlarda maksimum verimlerde alıştırılamamıştır. Bu arızaların önlenmesi için günlük yapılan rutin bakımlarda apaklanmanın yıkanması işlemleri uygulanmıştır.

Verimliliğin çok düşük çıktığı 2020 yılı Kasım ayı ile 2021 yılı Eylül ayında Harmandalı DADT büyük bakımlara girdiği ve o tarihlerde uzun süreli duruşların olduğu belirlenmiştir. Bu duruşlar sırasında, verimliliği düşüren ve gaz jeneratörü apaklanmaların neden olduğu arızalardan kaynaklanan parça değişimleri yapılmıştır. Bu yöntem ile arızalar giderilmiş ve gaz jeneratörlerinin verimleri yükselmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

EKAY planı doğrultusunda İzmir ilinde sürdürülebilir bir atık yönetiminin sağlanması, geri dönüşüm ile ülke ekonomisine katkı sağlanması, çevre bilincinin gelişimi ile çevresel zararın en aza indirilmesinin sağlanması planlanmış ve uygulamaya başlanmıştır.

Bu çalışma vasıtasıyla, gelişmiş teknolojileri kullanan ve İzmir iline ait toplam evsel atığın %60'ını bertaraf eden Harmandalı DADT'nin bertaraf yönteminin iyileştirilmesi ve deponi gazından elektrik enerjisi üretim verimliliğini LandGEM modeli ile modelleyerek ve çoklu regresyon yöntemiyle verimlilik değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde atık miktarlarının, atık karakterlerinin, çöp kapatma sürelerinin, gaz jeneratörü arıza-bakım sürelerinin elektrik enerjisi üretim verimliliğine ne derece etki ettiği yapılan analizlerde ortaya çıkmıştır. Yeni kurulacak veya kurulabilecek tesislerin planlamasında bu etkilerin göz önünde bulundurulması önemlidir.

Harmandalı DADT'de dört ana enerji verimlilik noktası tespit edilmiştir. Bunlar; saha kapatmalarının zamanlanması, organik atık miktarı ile doğru orantılı olarak metan kalitesi, hidrojen sülfür bertarafı için desülfürizasyon ünitesi ve işletme problemleridir.

Harmandalı DADT sahasında depolanan çöpün üzeri ince bir toprak ile kapatılmadığı takdirde metan gazı oluşumu esnasında açığa çıkan ekzotermik enerji havaya karışarak, metan gazı miktarını azalttığı ve metan gazını üreten anpotajen bakterilerin hızlı şekilde ölmesine neden olduğu tespit edilmiştir. Bu problemi en aza indirmek için alınan tedbirlerle çöpün üzerinin kapatılması 50 cm'lik killi toprak ile yapılmış ve böylece metan gazı kalitesinin yükseldiği gözlemlenmiştir.

Harmandalı DADT sahasında çalışan ekipler koordineli bir şekilde çalıştırdıklarında, çöplerin serilmesi sıkıştırılması, çöplerin kapatılması ve rigolleme imalatlarının optimum seviyede gerçekleştirilmesi üretilen elektrik enerjisi miktarını arttırmıştır. Gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda 2020 yılı için Şubat, Ağustos, Ekim ve Aralık aylarında, 2021 yılında ise Haziran ayında verimliliğin %40'ın üzerine çıktığı görülmüştür. Bu aylarda gerçekleştirilen çöp kapatma süreleri,

gaz jeneratörü tamir ve bakım süreleri, çöp karakterizasyonundaki organik atık miktarlarının optimum seviyede olduğu belirlenmiştir.

Bakım ve arıza süreleri nedeniyle çok fazla elektrik enerjisi üretim potansiyeli kaybolmaktadır. Bunun engellenmesi için konusunda uzman teknik bir kadro yetiştirilmesi önerilmiştir. Bununla beraber, danışmanlık hizmetleri alınarak konu hakkında gelişim sağlanabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca işletmenin aksamaması için ürün siparişleri her günün sonunda kontrol edilmeli, eksilen malzemeler tedarik edilmelidir.

İzmir ilinde karışık şekilde toplanan belediye atıkları sahada herhangi bir mekanik ayrıştırma sistemine girmeden prosese girdiği için metan gazı oluşum miktarı azdır. Saha laboratuvarında gerçekleştirilen organik atık çürütme deneylerinde 1 m³ organik atıktan 250-300 m³ CH₄ gazının oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak 1 m³ karışık atıktan ise maksimum 150 m³ CH₄ gazının oluştuğu belirlenmiştir. Karışık çöp atıkları arttığında zaman üretilen elektrik enerjisi miktarının düştüğü değerlendirilmiştir. Ayrıca karışık olarak depolanan katı atıkların, depolama lotlarının ömrünü hızlı bir şekilde tükettiği ve karışık atıkta üreyebilen diğer çeşitli gazların miktarlarının arttığı Harmandalı DADT’de belirlenmiştir. Bu problemin en aza indirilmesi için Harmandalı DADT’de ön mekanik çöp ayırma tesisinin kurulması önerilmiştir. Bu tesis ile lotlarda depolanacak organik atık miktarı artacak ve bu doğrultuda elektrik enerjisi üretimi yükselecektir. Ayrıca karışık şekilde sahaya getirilen atıklar ön mekanik ayırma tesisi sayesinde katma değer haline getirilecektir. Böylece hem sürdürülebilir atık yönetimi anlayışı belirlenmiş hem de atıklar katma değere dönüştürülmüş olacaktır.

Harmandalı DADT sahasında oluşan metan gazının her platformda aynı oranda üretilmemesinden kaynaklanan regülasyon eşitlemesinin geciktirilmesi gaz jeneratörlerinin arıza vermesine neden olduğu görülmüştür. Bu arızanın, gaz jeneratörlerinin acil durmasına, istenilen kalitede alternatif akım çıkışının yakalanamamasına ve tesisin ana tevzi istasyonunda bağlantı dışı kalmasına neden olduğu belirlenmiştir. Bu problemi ortadan kaldırmak için metan gazı regülasyonunun düzenli bir şekilde yönetilmesi gerekmiştir. Sahadan çekilen metan gazının doğrudan gaz jeneratörlerine iletilmesi değil gaz balonunda şartlandırıldıktan sonra gaz jeneratörlerine iletilmesi önerilmiş ve uygulanmıştır. Bu yöntemlerle gaz jeneratörlerine gelen metan gazı regülasyonu sağlanmış ve gaz jeneratörlerinin aşırı

arıza vermesi engellenmiştir. Bu avantaj elektrik enerjisi üretim verimliliğini artırmıştır.

Çöplerin karışık olarak depolanması sonucunda metan gazı ve farklı deponi gazları Harmandalı DADT’de oluşmuştur. Bu durum kaliteli metan gazı üretimini olumsuz etkilemiştir. Kaliteli metan üretilmemesi nedeniyle Harmandalı DADT lotlarında üreyen çeşitli gazlar gaz jeneratöründeki buji ve dönen alternatör kısımlarında çapaklanmalara neden olmuştur. Bu çapaklanmalar gaz jeneratörlerinin durmasına ve fazla arıza vermesine neden olmuştur. Gaz emişini sağlayan buster ünitesi önüne desülfürizasyon ünitesi kurularak gaz jeneratörlerinin çapaklanma sorunları giderilmiştir.

Gaz jeneratörlerinden çıkan ve çevreye salınan atık ısının yaklaşık 500-700°C olmasından dolayı ısı kaybolmaktadır. Bu ısı, Harmandalı DADT işletme binalarının ısıtmasında kullanılabilir veya kojeneratif sistem ile elektrik enerjisi üretiler. Bu da hem verimliliği arttıracak hem de enerjiye olan ihtiyacı azaltacaktır.

Harmandalı DADT’de 2020-2021 yıllarında gerçekleştirilen karakterizasyon ile daha önce gerçekleştirilen karakterizasyonlar ile karşılaştırıldığında organik madde miktarının arttığı görülmüştür. Bu oran 2020 yılında %9,8 olmuş ve 2021 yılında daha da artarak %10,3 olarak gerçekleşmiştir. Böylece doğru orantılı olarak üretilen metan gazı miktarının arttığı ve elektrik enerjisi üretim miktarının yükseldiği belirlenmiştir. Bu yıllar COVID 19 Pandemi koşulları yılına rastlamaktadır. Bu yılda insanlar evde daha çok tüketmeye başlamış ve paket ürünlerden kaçınıp evde pişirilen yiyecekleri tercih etmişlerdir. Harmandalı DADT’ye bu COVID-19 sürecinde gelen çöp miktarının içerisindeki organik çöp oranının artması metan gazını artırmış ve böylece elektrik enerjisi üretim miktarı artmıştır.

Tüm bu veriler ile gelecekte yeni teknolojilere uygun EKAY tesisleri ile çöp yakma tesislerinin kurulması İzmir ili için önerilmektedir. Kurulacak EKAY tesislerinde organik çöp miktarlarının yüksek olması elektrik enerjisi üretimini artıracaktır. Gelen çöplerin ayrılması işlemi için bir ayırma tesisinin kurulması önemlidir. KABT bölgesinde göçüklerin olmaması yerleştirilen rigollerin gaz iletimini etkilemeyecek ve metan gazı kararlılığı sağlanacaktır. KABT’lerde desülfürizasyon

ünitelerının kurulması gaz jeneratörlerinin arızalarını azaltacak böylece enerji verimliliğine katkı sağlayacaktır. Çöp serme ve sıkıştırma işlemleri yapıldıktan sonra rigolleme kazısının yedi metre yapılması en uygun değer olarak tespit edilmiştir. Çöp kapatmalarının 50 cm'lik havayı kesen killi toprak ile yapılması metan gazı kalitesini artırmaktadır. Atıktan üretilen metan gazı kalitesinin ve düzeninin artması doğrudan elektrik enerjisi üretimini etkilediği için metan gazının balonlarla regüle edildikten sonra gaz jeneratörlerine verilmesi üretilen elektrik enerjisinin kararlılığı için önemlidir.

KAYNAKLAR

- [1] Yılmaz, M. (2012). Türkiye'nin enerji potansiyeli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi açısından önemi. Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 4(2), 33-54.
- [2] Mai, L., Sun, X. F., Xia, L. L., Bao, L. J., Liu, L. Y., & Zeng, E. Y. (2020). Global riverine plastic outflows. Environmental Science & Technology, 54(16), 10049-10056.
- [3] Rasmeni, Z. Z., & Madyira, D. M. A review of the current municipal solid waste management practices in Johannesburg City townships. Procedia Manufacturing. 2019, 35, 1025–1031.
- [4] Gautam, M., & Agrawal, M. (2021). Greenhouse gas emissions from municipal solid waste management: a review of global scenario. Carbon Footprint Case Studies, 123-160.
- [5] Güllü, G. (2022). Kentsel dönüşümde sıfır atık yönetimi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4(2), 112-120.
- [6] Resmî Gazete Tarihi: 02.04.2015 Resmî Gazete Sayısı: 29314 Atık Yönetimi Yönetmeliği.
- [7] Resmî Gazete Tarihi: 05.03.2015 Resmî Gazete Sayısı: 29287 Kompost Tebliği.
- [8] Öztürk, M. (2009). Vahşi Çöp Depolamaya Son.
- [9] Benli, Y. K., & Altıntaş, O. (2022). Dünyada ve Türkiye’de belediye atıklarının yönetimi. Pearson Journal, 7(21), 1-27.
- [10] Ram, C., Kumar, A., & Rani, P. (2021). Municipal solid waste management: A review of waste to energy (WtE) approaches. Bioresources, 16(2).
- [11] Ceylan, A. B., Aydın, L., Nil, M., Mamur, H., Polatoğlu, İ., & Sözen, H. (2021). A new hybrid approach in selection of optimum establishment location of the biogas energy production plant. Biomass Conversion and Biorefinery, 1-16.
- [12] Selçuk, İ. A. (2014). Şehir planlamada nüfus kavramı ve tahmininde kullanılan matematiksel yöntemler. Artium, 2(2), 191-206.
- [13] Mehan, A. (2011). Modeling the quantity of municipal solid waste in Istanbul by using artificial intelligence and statistical techniques. Sigma, 3, 165-175.
- [14] Karakaya, İ. (2008). İstanbul için stratejik kentsel katı atık yönetimi yaklaşımı (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- [15] De Vega, C. A., Benítez, S. O., & Barreto, M. E. R. (2008). Solid waste characterization and recycling potential for a university campus. Waste management, 28, S21-S26.

- [16] Al-Khatib, I. A., Monou, M., Zahra, A. S. F. A., Shaheen, H. Q., & Kassinos, D. (2010). Solid waste characterization, quantification and management practices in developing countries. A case study: Nablus district–Palestine. *Journal of environmental management*, 91(5), 1131-1138.
- [17] Cucchiella, F., D’Adamo, I., & Gastaldi, M. (2017). Sustainable waste management: waste to energy plant as an alternative to landfill. *Energy Conversion and Management*, 131, 18-31.
- [18] Korkmaz, Y., Aykanat, S., & Çil, A. (2012). Organik atıklardan biyogaz ve enerji üretimi, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi* (2012-1), ss. 489-497.
- [19] Yılmaz, A. (2019). Türkiye’de biyogaz üretimi ve kurulu santrallerin ürettiği elektrik enerjisi. *Ecological Life Sciences*, 14(1), 12-28.
- [20] Töke, L. B. (2020). Kompost ve biyogaz tesislerinde veri zarflama analizi ile etkinlik ölçümü (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- [21] Kougias, P. G., & Angelidaki, I. (2018). Biogas and its opportunities—a review. *Frontiers of Environmental Science & Engineering*, 12(3), 1-12.
- [22] Morgan, S. M., & Yang, Q. (2001). Use of landfill gas for electricity generation. *Practice Periodical of Hazardous, Toxic, and radioactive waste management*, 5(1), 14-24.
- [23] Cudjoe, D., & Han, M. S. (2020). Economic and environmental assessment of landfill gas electricity generation in urban districts of Beijing municipality. *Sustainable Production and Consumption*, 23, 128-137.
- [24] Hoornweg, D., & Bhada-Tata, P. (2012). What a waste: a global review of solid waste management.
- [25] Jouhara, H., Czajczyńska, D., Ghazal, H., Krzyżyńska, R., Anguilano, L., Reynolds, A. J., & Spencer, N. (2017). Municipal waste management systems for domestic use. *Energy*, 139, 485-506.
- [26] Alzamora, B. R., & Barros, R. T. D. V. (2020). Review of municipal waste management charging methods in different countries. *Waste Management*, 115, 47-55.
- [27] Ulaşlı, Kübra. Geri kazanılabilir atıkların yönetimi ve sıfır atık projesi uygulamaları: Kadıköy Belediyesi. MS thesis. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2018.
- [28] Ozturkoglu, Y., Ozbiltekin, M., Gozacan, N., & Surgec, I. (2018). City logistics: sample implementation of Izmir city. *Journal of Management Marketing and Logistics*, 5(3), 206-213.

- [29] Özçağlar, A. (2005). Türkiye’de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-25.
- [30] Birdal, C. A., Korkmaz, E., Erşen, G., & Atun, R. (2018). Coğrafi bilgi sistemleri ile iklim değişikliklerinin izlenmesi: İzmir ili örneği.
- [31] Erkek, E., Kalaycı, Ö., Başaran, N., Ayça, Ö. N. E. R., Rutkay, A. T. U. N., Lamba, H., ... & Ağaçsapan, B. (2020). Biyoklimatik konfor ve arazi kullanımı arasındaki ilişkinin CBS ve UA teknikleri kullanılarak incelenmesi: İzmir ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 20(1), 174-188.
- [32] Üçgül, İ., & Akgül, G. (2010). Biyokütle teknolojisi. *Yekarum*, 1(1).
- [33] Topal, M., & Arslan, E. I. (2008). Biyokütle enerjisi ve Türkiye. VII. Ulusal Temiz Enerji Sempozyumu, 17, 19.
- [34] Şenol, H., Elibol, E. A., Açikel, Ü., & Şenol, M. (2017). Türkiye’de biyogaz üretimi için başlıca biyokütle kaynakları. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 6(2), 81-92.
- [35] Dem R. T. A., M., & Vedat, G. Ü. N. (2007). Avrupa ve Türkiye'deki biyokütle enerjisi. *Celal Bayar University Journal of Science*, 3(1), 49-56.
- [36] Bridgwater, T. (2006). Biomass for energy. *Journal of the Science of Food and Agriculture*, 86(12), 1755-1768.
- [37] Field, C. B., Campbell, J. E., & Lobell, D. B. (2008). Biomass energy: the scale of the potential resource. *Trends in Ecology & Evolution*, 23(2), 65-72.
- [38] Pedley, J. B. (2012). *Thermochemical data of organic compounds*. Springer Science & Business Media.
- [39] Mutlu, N., Tolay, M., Karaca, C., & Öztürk, H. H. (2020). Biyokütle gazlaştırma teknolojisindeki gelişmeler. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 15(2), 53-59.
- [40] Mackie, R. I., Stroot, P. G., & Varel, V. H. (1998). Biochemical identification and biological origin of key odor components in livestock waste. *Journal of Animal Science*, 76(5), 1331-1342.
- [41] Saltabaş, F., Soysal, Y., Yıldız, Ş., & Balahorli, V. (2009). Evsel katı atık termal bertaraf yöntemleri ve İstanbul'a uygulanabilirliği. *Türkiye Katı Atık Yönetimi Sempozyumu*.
- [42] Miezah, K., Obiri-Danso, K., Kádár, Z., Fei-Baffoe, B., & Mensah, M. Y. (2015). Municipal solid waste characterization and quantification as a measure towards effective waste management in Ghana. *Waste Management*, 46, 15-27.

- [43] Chidambarampadmavathy, K., Karthikeyan, O. P., & Heimann, K. Sustainable bio-plastic production through landfill methane recycling. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2017, 71, 555–562.
- [44] Salihoglu, G., Salihoglu, N. K., Ucaroglu, S., & Banar, M. Food loss and waste management in Turkey. *Bioresource Technology*. 2018, 248, 88–99.
- [45] Mojiri, A., Zhou, J. L., Ratnaweera, H., Ohashi, A., Ozaki, N., Kindaichi, T., & Asakura, H. Treatment of landfill leachate with different techniques: an overview. *Water Reuse*. 2021, 11(1), 66–96.
- [46] Luttenberger, L. R. Waste management challenges in transition to circular economy—case of Croatia. *Journal of Cleaner production*. 2020, 256, 120495.
- [47] Khan, I. U., Othman, M. H. D., Hashim, H., Matsuura, T., Ismail, A. F., Rezaei-DashtArzhandi, M., & Azelee, I. W. Biogas as a renewable energy fuel—a review of biogas upgrading, utilisation and storage. *Energy Conversion and Management*. 2017, 150, 277–294.
- [48] Cinar, S., Cinar, S. O., Wiecezorek, N., Sohoo, I., & Kuchta, K. Integration of artificial intelligence into biogas plant operation. *Processes*. 2021, 9(1), 85.
- [49] Sarptaş, H. (2005). Katı atık depo gazı enerji potansiyelinin matematiksel modelleme yaklaşımı ile tahmini. *TTMD Isıtma, Soğutma, Havalandırma, Klima, Yangın ve Sıhhi Tesisat Dergisi*, 102, 48-55.
- [50] Scharff, H., & Jacobs, J. (2006). Applying guidance for methane emission estimation for landfills. *Waste management*, 26(4), 417-429.
- [51] Oonk, H. (2010). Literature review: methane from landfills. Final report for Sustainable landfill foundation.
- [52] Njoku, P. O., Odiyo, J. O., Durowoju, O. S., & Edokpayi, J. N. A review of landfill gas generation and utilisation in Africa. *Open Environmental Sciences*. 2018, 10(1).
- [53] Fei, F., Wen, Z., & De Clercq, D. Spatio-temporal estimation of landfill gas energy potential: A case study in China. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2019, 103, 217–226.
- [54] Majdinasab, A., Zhang, Z., & Yuan, Q. (2017). Modelling of landfill gas generation: a review. *Reviews in Environmental Science and Bio/Technology*. 16(2), 361–380.
- [55] Tsai, W. T. (2007). Bioenergy from landfill gas (LFG) in Taiwan. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(2), 331-344.
- [56] Purmessur, B., & Surroop, D. (2019). Power generation using landfill gas generated from new cell at the existing landfill site. *Journal of Environmental Chemical Engineering*, 7(3), 103060.

- [57] Qin, W., Egolfopoulos, F. N., & Tsotsis, T. T. (2001). Fundamental and environmental aspects of landfill gas utilization for power generation. *Chemical Engineering Journal*, 82(1-3), 157-172.
- [58] Bove, R., & Lunghi, P. (2006). Electric power generation from landfill gas using traditional and innovative technologies. *Energy conversion and management*, 47(11-12), 1391-1401.
- [59] Gautam, P., & Kumar, S. (2019). Landfill gas as an energy source. In *Current Developments in Biotechnology and Bioengineering* (pp. 93-117). Elsevier.
- [60] Lunghi, P., Bove, R., & Desideri, U. (2004). Life-cycle-assessment of fuel-cells-based landfill-gas energy conversion technologies. *Journal of Power Sources*, 131(1-2), 120-126.
- [61] Kunt, M. A. (2016). İçten yanmalı motor atık ısılarının geri kazanımında termoelektrik jeneratörlerin kullanımı. *El-Cezeri*, 3(2).
- [62] Akçay, H., Gürbüz, H., Demirtürk, S., & Topalcı, Ü. (2020). Tipik bir buji ateşlemeli motorda egzoz atık ısı enerjisinin geri kazanımı için geliştirilen termoelektrik jeneratörün HAD analizi. *El-Cezeri*, 7(3), 1088-1100.
- [63] Gewald, D., Siokos, K., Karellas, S., & Spliethoff, H. (2012). Waste heat recovery from a landfill gas-fired power plant. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(4), 1779-1789.
- [64] Lee, C. E., & Hwang, C. H. (2007). An experimental study on the flame stability of LFG and LFG-mixed fuels. *Fuel*, 86(5-6), 649-655.
- [65] Carlberg, C. (2016). Regression analysis Microsoft excel. Que Publishing.
- [66] Uyanık, İ. (2012). Katı atık depo sahalarında meteorolojik faktörlerin depo gazı oluşumu üzerindeki etkilerinin incelenmesi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Birand ALBOĞA

Doğum Yeri ve Yılı :

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta :

Eğitim Durumu

Lise : Seferihisar Asil Nadir Anadolu Lisesi, 2012

Lisans : 1.Erciyes Üniversitesi, Biyomedikal
Mühendisliği, 2017

2.Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Elektrik
Elektronik Mühendisliği, 2019

Mesleki Deneyim

İzmir Büyükşehir

Belediyesi

İklim Değişikliği ve Sıfır :

Atık Dairesi Başkanlığı

Elektrik Elektronik 2019-2022

Mühendisi

Elektrik Üretim Şefi : 2022 - (halen)